

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 21 2023

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського.....	3
Зміцнення міжнародних гарантій безпеки.....	4

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.

Переговори Президента США Д. Байдена і глави КНР

Сі Цзіньпіна: значення для України та світу.....5

Закіров М.

Засідання у форматі «Рамштайн» і візити глав оборонних

відомств США та Німеччини до України в оцінках експертів.....15

Горова С.

Безвіз для перевізників: блокування і подальші прогнози.....21

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....	30
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....	35
Здобутки української археології.....	38
Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти.....	39
Наукові видання НАН України.....	42
Нагороди і відзнаки.....	44
Наука і влада.....	47

До уваги держслужбовця

Штих П., Блиндарук С., Шумілова А. Гарет Джонс <i>Джерела до біобібліографії (2001–2023 рр.)</i>	49
---	----

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

«У кожній громаді зараз важливо зробити максимум, щоб ми не втрачали життя через негоду», – зазначив Президент України.

«Дорогі українці, українки!

Кілька підсумків за цей день.

Перше. Від ранку отримую звіти щодо ситуації в тих наших регіонах, де є наслідки негоди. Були знеструмлені майже 1500 населених пунктів у 17 областях. Усюди працюють енергетики – над відновленням постачання. Щойно це буде можливим, кожне місто, кожне село отримає електрику. Наразі тільки з боку ДСНС України працюють цілодобово сотні людей, сотні одиниць техніки. Допомогає Національна поліція, Національна гвардія, залучені комунальні служби. Я вдячний усім в областях по лінії обласної та місцевої влади, хто оперативно приєднався до допомоги людям та дає результат. У кожній громаді зараз важливо зробити максимум, щоб ми не втрачали життя через негоду.

На жаль, станом на зараз є загиблі. Найбільше – в Одеській області, п'ять людей. Мої співчуття рідним та близьким. Щонайменше 19 людей постраждали. Усім надано необхідну допомогу.

І на державному, і на регіональному рівнях оперативні штаби працюватимуть, поки не відновиться нормальна ситуація. Наразі епіцентр циклону переміщується в північні області – всюди готові допомагати. Були доповіді й щодо допомоги водіям на заблокованих дорогах.

Дякую, зокрема, і волонтерам, які підтримують людей у громадах. Дуже важливо зараз подбати й про тих, хто живе на самоті, хто вже в літньому віці.

Особливо я хочу сьогодні відзначити увесь колектив ДСНС України, Національної гвардії та Національної поліції. Хто цілодобово надає допомогу. Зокрема, надзвичайників Одеського регіону. Цими днями максимально проявили себе капітан С. Лісін, начальник караулу 45-ї державної пожежно-рятувальної частини. Майстер-сержант Р. Бугаєв, водій 7-ї державної пожежно-рятувальної частини. Майстер-сержант П. Каламан, водій-електрик рятувального відділення 20-ї пожежно-рятувальної частини. А також нацгвардійці: солдат С. Дімов, капітан С. Мельник та полковник В. Литвинюк. Я дякую вам і всім вашим колегам за допомогу людям!

Провів сьогодні і важливі міжнародні розмови. Зокрема, зі Спадкоємним принцом Саудівської Аравії. Ми обговорили ситуацію на Близькому Сході, актуальні події та перспективи. Розвиток наших двосторонніх відносин та спільну роботу заради повної реалізації Формули миру. Саудівська Аравія дуже допомагає на цьому напрямі, і я вдячний за це. Говорив і з Президенткою Європейської комісії У. фон дер Ляен. Звичайно, про підготовку Європейським Союзом рішення щодо початку переговорів з Україною про

вступ – усе, що має зробити наша держава, ми робимо. Говорили й про продовження наступного року підтримки нашої держави з боку ЄС. Також сьогодні звернувся до учасників сесії Міжнародної морської організації – однієї з найбільш респектабельних інституцій світу, що опікується безпекою – безпекою мореплавства. Я поінформував про успіхи України в Чорному морі – те, що зробили українці для відновлення нормальних морських шляхів у Чорному морі. Я подякував за підтримку наших зусиль та закликав притягнути Росію до справедливої й цілком заслуженої відповідальності за агресію й терор, за порушення всіх фундаментальних свобод та правил, на яких тримається міжнародний порядок.

Провів сьогодні й підготовчу нараду щодо різних міжнародних заходів, які плануються найближчими тижнями та до кінця року. Чітко бачимо українську перспективу й те, що необхідно для досягнення наших цілей. Щодня працюємо з партнерами заради нових пакетів оборонної підтримки – підтримки для наших воїнів. Підписав черговий указ про відзначення наших солдатів і офіцерів Збройних сил України державними нагородами – 115 військовослужбовців. Загалом від 24 лютого й до сьогодні вже відзначено державними нагородами 64 тис. 258 наших воїнів з усіх Сил оборони та безпеки України. Масова хоробрість, масова стійкість, масова спрямованість на те, щоб саме Україна здобувала переваги в цій війні.

Я дякую всім, хто б'ється заради України й українців! Я дякую всім командирам, які дбають про життя солдатів! Дякую всім, хто зосереджений саме на тому, як зробити нашу державу сильнішою – всю нашу державу. Наодинці цю битву не виграєш – тільки разом, усі, хто дбає одне про одного і Україну.

Слава Україні!» *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2023. – 27.11).*

Зміцнення міжнародних гарантій безпеки

За дорученням Президента України розпочато переговори з Італією щодо укладення двосторонньої угоди про безпекові гарантії.

За дорученням Президента України та керівника Офісу Президента України розпочато перший раунд консультацій з Італійською Республікою щодо укладення двосторонньої угоди про безпекові гарантії, як це передбачено Спільною декларацією G7 про підтримку України.

Українську переговорну групу очолив заступник керівника Офісу Президента І. Жовква.

«Україна вже розпочала двосторонні консультації з усіма країнами G7, включно з Італією. Саме Італія головуватиме в G7 наступного року. Ми цінуємо значний внесок наших італійських друзів у захист України та наближення спільної перемоги. Надання Італією гарантій безпеки Україні

стане важливим кроком до наближення членства нашої держави у ЄС і НАТО», – наголосив І. Жовква.

Співрозмовники обговорили підходи до наповнення й формату майбутньої двосторонньої угоди, а також узгодили графік подальшої комунікації (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2023. – 28.11).

Аналітика

Політичні акценти

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Переговори Президента США Д. Байдена і глави КНР Сі Цзіньпіна: значення для України та світу

Зустріч лідерів США й Китаю Д. Байдена та Сі Цзіньпіна, яка відбулася 15 листопада в американському Сан-Франциско на полях саміту лідерів Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), стала чи не найважливішою дипломатичною подією року. Значний ажіотаж навколо цієї зустрічі спостерігався вже на етапі її організації та підготовки й був переважно пов'язаний з очікуванням істотного впливу переговорів лідерів двох країн на стан міжнародних відносин, зокрема на ситуацію навколо війни між Росією та Україною.

Глава КНР Сі Цзіньпін прибув до США вперше за шість років. Востаннє він відвідував Сполучені Штати Америки ще за часів президентства Д. Трампа. Нинішній візит відбувся на тлі значного ускладнення китайсько-американських відносин, які вважають найгіршими за останні 40 років. Першим поштовхом до погіршення став візит спікера палати представників Конгресу США Н. Пелосі на Тайвань у серпні 2022 р. У Китаї його розцінили як зазіхання на територіальну цілісність, суверенітет і стратегічні інтереси КНР. Після цього візиту Пекін в односторонньому порядку перервав діалог з Вашингтоном, а пізніше Китай провів масштабні навчання з імітацією вторгнення на острів.

Наступним приводом до конфлікту стало збиття над територією Сполучених Штатів Америки китайської повітряної кулі в лютому 2023 р., яку в адміністрації Д. Байдена назвали шпигунською і звинуватили Китай у незаконному стеженні. Держсекретар США Е. Блінкен після цього навіть скасував заплановану поїздку до КНР. У Пекіні, традиційно, рішуче відкинули всі звинувачення, зазначивши, що це був метеорологічний аеростат.

Ситуація у відносинах двох країн залишалася контрольованою, але напруженою. Протягом літа КНР відвідали держсекретар Е. Блінкен, міністри фінансів Д. Єллен і торгівлі Д. Раймондо, посланник Президента США з

клімату Д. Керрі, колишній держсекретар США Г. Кіссінджер, які намагалися відновити відносини з Пекіном. Натомість у Піднебесній не поспішали виявляти взаємність, лідер КНР за останній рік двічі зустрічався з російським диктатором В. Путіним і налагоджував співпрацю з Іраном.

Необхідність у діалозі між США та КНР ставала дедалі більш очевидною на тлі побоювань щодо можливого постачання Китаєм товарів військового призначення – навіть зброї – до Росії, імовірного загострення ситуації навколо Тайваню, а також економічних факторів, які у відносинах двох наддержав відіграють чи не найістотнішу роль.

Домовленості про зустріч лідерів США та КНР було досягнуто під час візиту до Вашингтону міністра закордонних справ Китаю Ван Ї в серпні 2023 р. З того часу дипломати двох країн почали працювати над її підготовкою, яка була тривалою й копіткою. Китайська сторона тримала інтригу, до останнього відмовляючись підтверджувати візит Сі Цзіньпіна до Сполучених Штатів Америки. Якщо в адміністрації Д. Байдена вже за кілька тижнів до зустрічі сигналізували про принципову згоду китайців і навіть називали точну дату, то в Пекіні грали в мовчанку. Напередодні візиту МЗС Китаю наприкінці дня одним коротким реченням таки анонсувало поїздки Сі Цзіньпіна до Америки та його переговори з Д. Байденом, хоча ще за кілька годин до того на брифінгу речник дипвідомства Ван Веньбін продовжував стверджувати, що дві сторони лише погодилися спільно працювати для проведення такої зустрічі.

Як констатує Надзвичайний і Повноважний Посол України та радник Національного інституту стратегічних досліджень А. Веселовський, обидва керівники – американський і китайський готували цю зустріч, прораховуючи власні національні інтереси. У Сполучених Штатах Америки через рік президентські вибори, які передбачають серйозну дискусію щодо основних напрямів зовнішньої політики. І, зокрема, Китай є пунктом номер один. Тому для Д. Байдена важливо було показати, що він має робочі відносини з Китаєм, бізнес і безпека країни не постраждають. Для Китаю – що Сі Цзіньпіна поважають. При зустрічі Д. Байден потиснув йому руку, посміхався, провів його. Для обидвох лідерів це був дуже успішний саміт, їм вдалося досягнути основної мети (URL: <https://1zahid.com/info/ssha-zakryly-svij-tyl-ekspert-pro-ridsumky-peregovoriv-bajdena-i-si-ta-chy-zgaduvaty-vony-pro-ukrayinu>).

Переговори відбулися в доволі люб'язній атмосфері, що особливо підкреслили китайські ЗМІ, які демонстрували численні відео й фото прояву товариських відносин між Д. Байденом і Сі Цзіньпіном та розповідали про їхні теплі вітання й дружні посмішки.

На початку зустрічі із Сі Цзіньпіном Д. Байден зазначив, що Китай і США мають розбіжності, але повинні завжди підтримувати діалог. «Ми не завжди погоджувалися, що не дивно, але наші зустрічі завжди були відвертими, прямими і корисними, – заявив Д. Байден під час зустрічі зі своїм китайським колегою. – Я ціную наш діалог, тому що вкрай важливо, на мою думку, щоб ми з вами чітко розуміли одне одного, як лідер лідера, без будь-

яких помилок чи недорозуміння. Ми маємо гарантувати, що конкуренція не переросте в конфлікт, а також відповідально керувати цією конкуренцією».

У відповідь Сі Цзіньпін заявив, що «для обох сторін конфлікт і конфронтація мають недопустимі наслідки». «Дві такі великі країни, як Китай і США, не можуть собі дозволити повернутися одне до одного спиною. На планеті Земля достатньо місця, щоб дві ці країни були успішними», – зазначив китайський лідер (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/clwpg9jvz07o>).

Під час переговорів Сі Цзіньпін підкреслив, що взаємини між КНР і США є найважливішими двосторонніми відносинами у світі і вони можуть розвиватися за двома сценаріями. Одним з них є зміцнення єдності та співробітництва, спільне розв'язання глобальних проблем і сприяння світовій безпеці й процвітання, а другий веде до конфронтації, протистояння конкурентних таборів з катастрофічними наслідками для світу. «Конкуренція великих держав не допоможе розв'язати проблеми, які постають перед Китаєм, Сполученими Штатами Америки та світом. Ця Земля достатньо велика, щоб вмістити обидві країни, а успіх однієї створює можливості для іншої», – заявив китайський лідер (URL: <https://rubryka.com/2023/11/16/rezultaty-peregovoriv-bajdena-i-si-tszinpin-shho-vidomo>).

За його словами, Китаю і Сполученим Штатам Америки неможливо не мати справу одне з одним, як і неможливо змінити одне одного. «Китай не планує перевершувати або замінювати Сполучені Штати Америки, і США не повинні мати планів придушення та стримування КНР», – наголосив китайський лідер.

Він поінформував Президента США про основні цілі та значення модернізації в китайському стилі, а також перспективи розвитку й стратегічні наміри своєї країни. «Китай не йде ні старим шляхом колонізації та грабунків, ні звивистою доріжкою до національної могутності й гегемонії. Китай не займається експортом ідеологій і не вступає в ідеологічну конфронтацію з будь-якою країною», – зазначив Сі Цзіньпін.

На його переконання, досвід попередніх 50 років історії китайсько-американських відносин й уроки з конфліктів великих держав у минулому переконливо свідчать на користь безальтернативності мирного співіснування та співпраці між КНР і США. «Поки обидві сторони дотримуються принципів взаємної поваги, мирного співіснування і взаємовигідного співробітництва, вони зможуть подолати свої розбіжності та знайти правильний шлях для взаємодії двох великих держав», – резюмував китайський лідер.

Виступаючи перед представниками американського бізнесу під час форуму Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва в Сан-Франциско Сі Цзіньпін заявив, що Китай має наміри бути «партнером і другом» для США, а не суперником, пише CNN. На тлі помітного зниження іноземних інвестицій в економіку Китаю, Сі Цзіньпін нагадав акулам американського бізнесу про десятиліття «теплих американо-китайських зв'язків». «Якщо ми розглядатимемо один одного як найбільшого суперника,

найважливіший геополітичний виклик і постійну загрозу, це неминуче призведе до неправильної політики, неправильних дій і неправильних результатів. Китай готовий бути партнером і другом Сполучених Штатів Америки», – зазначив китайський лідер перед аудиторією, серед якої були генеральний директор Apple Т. Кук і власник Tesla І. Маск.

CNN зазначає, що промова Сі Цзіньпіна мала показово примирливий тон. Лідер Китаю запевняв слухачів, що дві великі держави не повинні брати участі в «грі з нульовою сумою», де здобутки однієї сторони означають автоматичні втрати для іншої. «Китай ніколи не ставив на те, що Сполучені Штати Америки програють, ніколи не втручався у внутрішні справи США та не має наміру кидати виклик або замінювати США. Китай радий бачити впевнені, відкриті та процвітаючі США», – наголосив Сі Цзіньпін і додав, що США теж повинні «вітати мирний, стабільний і процвітаючий Китай».

Д. Робертс, директор у справах Китаю Центру Менсфілд при Університеті Монтани, вважає, що відверто дружній тон Сі Цзіньпіна є відображенням економічних проблем Китаю. «Зважаючи на стан економіки, це не найкращий час для ворожих відносин з американським бізнесом і Сполученими Штатами Америки», – зазначив аналітик.

Загалом, очікування від цього саміту, на який проектувалися не виправдані сподівання від попередньої зустрічі Байдена із Сі Цзіньпіном минулого листопада на Балі, були дуже низькими. Однак після його завершення більшість аналітиків, які відслідковують американо-китайські відносини, визнали, що результати перевершили прогнозовані скромні досягнення, із чим важко не погодитися.

Найважливіших домовленостей було досягнуто в безпекових питаннях. Сполучені Штати Америки та Китай домовилися поновити зв'язки між військовими двох країн, перервані більше року, у тому числі діалог на високому рівні між главами оборонних відомств. Такий механізм управління кризами й запобігання переростанню непередбачуваних ситуацій у сутички між військовими став украй потрібним останнім часом зі збільшення кількості інцидентів, коли китайські бойові літаки чи кораблі небезпечно наближаються до американських, провокуючи зіткнення.

До безпекової сфери можна віднести й домовленості співпрацювати в боротьбі з ризиками штучного інтелекту (ШІ), зокрема його використання військовими. Дві країни працюватимуть над тим, аби обмежити застосування технологій ШІ в автономних бойових комплексах, насамперед дронах, та запобігти їх упровадженню в системи керування й контролю ядерною зброєю.

Китайська сторона пішла назустріч у принциповому для Вашингтону питанні боротьби з незаконною торгівлею та джерелами виробництва фентанілу, опіоїдного наркотичного засобу, що виробляється у великих кількостях у Китаї, незаконно потрапляє до США й стрімко поширюється серед американців. Упродовж року США тримали це питання в центрі своєї взаємодії з КНР, і тепер двоє лідерів погодилися створити робочу групу з перевірки китайських лабораторій, де виготовляються прекурсори фентанілу.

Достатньо перелічити домовленості, аби зрозуміти масштаб прогресу. Лідери США й Китаю домовилися налагодити міжурядовий діалог щодо ШП, створити робочу групу зі співробітництва в боротьбі з наркотиками, відновити регулярні робочі зустрічі на рівні міністрів закордонних справ і науково-технічну співпрацю, поновити роботу консультаційного механізму військової безпеки на морі та лінії зв'язку між командуванням дотичних військових округів, а також значно збільшити кількість авіарейсів і розширити освітні, культурні, спортивні та ділові обміни.

У питанні глобальних викликів досягнуто згоди прискорити зусилля Сполучених Штатів Америки й Китаю з реагування на кліматичну кризу та впровадження конкретних заходів боротьби зі змінами клімату. Доволі об'ємний пакет важливих для обох країн домовленостей, який дає змогу і Д. Байдену, й Сі Цзіньпіну говорити про власний дипломатичний успіх.

Трохи пізніше, після саміту з Д. Байденом, на вітальному бенкеті груп дружби США – Китай китайський лідер пообіцяв, що його країна запросить 50 тис. американських підлітків до себе на навчання та поверне великих панд до американських зоопарків.

Водночас у найбільш суперечливих питаннях Вашингтон і Пекін, передбачувано, не дійшли порозуміння й залишилися на своїх позиціях. Насамперед це стосується дотримання прав людини в Китаї, а також Сіньцзяну, Гонконгу, Тибету й Тайваню, підвищену увагу Вашингтону до яких Пекін вважає втручанням у його внутрішні справи та не бажає навіть згадувати у двосторонньому діалозі.

Найбільш критичним для американо-китайських відносин залишається тайванське питання. Д. Байден під час переговорів укотре підкреслив, що США категорично проти односторонньої зміни статусу-кво в Тайванській протоці, вочевидь сподіваючись, що це переконає Пекін в опозиції Вашингтону до спроб Тайваню проголосити незалежність.

Проте китайську сторону може задовольнити лише повна відмова США від політичної комунікації з островом і припинення військової взаємодії з ним, чого адміністрація Д. Байдена навіть пообіцяти не може. Тому, як ідеться в повідомленні МЗС КНР, Сі Цзіньпін «виклав Байдену принципову позицію Китаю стосовно тайванського питання» та заявив, що возз'єднання Тайваню з Китаєм неминуче відбудеться й зупинити його неможливо.

Ця коротка фраза, у якій проглядаються і попередження, і погроза, якнайповніше відображає бачення Пекіном майбутнього тайванського питання. Можна не сумніватися, що за відсутності прийняттого компромісу, і бажано в якомога ближчій перспективі, уникнути великої війни в Азії не вдасться. Це розуміють і на Тайвані, і в Сполучених Штатах Америки, і, у принципі, в усьому світі, тільки користі від того небагато, рішення немає навіть в ескізах.

США й Китай залишилися «при своїх» і в ставленні до міжнародних криз, і в баченні шляхів їх врегулювання, зокрема стосовно війни Росії проти України. Безумовно, Д. Байден пропонував Сі Цзіньпіну долучитися до

підтримки України, яка бореться за свою свободу, намагався переконати вплинути на російського диктатора й схилити Москву до припинення агресії, але вочевидь безуспішно.

У Піднебесної своє бачення і свої розрахунки. Для Китаю нині найвдаліший час для користування природними багатствами сусідньої великої території під назвою «Росія», правителі якої самі, без примусу, тягнуться до Пекіна на уклін з проханням купити їхні ресурси й пропонують ціну, від якої неможливо відмовитися. Втрачати такий момент було б нерозумно для прагматичних китайців.

Про те що переговори в Сан-Франциско не матимуть наслідків для «нейтралітету» Китаю в російсько-українській війні, прямо заявила речниця китайського дипвідомства М. Нін. Вона заявила, що переговори лідерів Китаю й США не вплинуть на ставлення Пекіна до міжнародних і регіональних криз, зокрема не змінять його позицію щодо війни в Україні. За її словами, у процесі переговорів лідерів двох країн відбувся обмін думками з міжнародних і регіональних питань, що викликають загальну стурбованість, таких як війна в Україні й конфлікт Ізраїлю та Палестини.

«Позиція Китаю з приводу “української кризи” та палестино-ізраїльського конфлікту дуже чітка й послідовна. Ми завжди стоїмо на боці чесності та справедливості, прагнемо сприяти миру й переговорам, а також деескалації ситуації», – наголосила М. Нін (URL: https://www.unian.ua/world/peregovori-si-czinpina-i-baydena-ne-zminili-poziciyu-kitayu-shchodo-viyni-v-ukrajini-mzs-12458052.html?utm_source=unian&utm_medium=related_news&utm_campaign=multi_related_news_in_post).

З іншого боку, позитивним для нас можна вважати подальше утримання китайського керівництва від рішення про військову допомогу Москві. Попри побоювання до цього часу немає свідчень того, що Китай передавав Росії безпосередньо чи через треті країни якесь озброєння. Так, підприємливі китайці користаються ізоляцією країни-агресорки від цивілізованого світу й мають з того чималий зиск. Проте про зброю чи бойові машини, які можна кинути на передову й додати ударних можливостей окупантам, не йдеться.

Натомість зроблені американською стороною попередження про застосування вторинних санкцій до китайських компаній-порушниць антиросійських обмежень можуть виявитися дієвими й закрити лазівки. Урешті-решт попри критику введених західними країнами проти Росії санкцій великі китайські компанії дотримуються їх та уникають мати справи з росіянами.

І ще один досить важливий для майбутнього світу і втішний для українців підсумок саміту Д. Байдена та Сі Цзіньпіна помітив радник керівника Офісу Президента М. Подоляк. За його словами, ця зустріч дала світові сигнал про важливість нового глобального порядку й діалогу замість протистояння, а Росію нарешті викреслили зі списку тих, хто впливає на світові процеси.

Аналіз результатів саміту лідерів США й Китаю в експертному середовищі свідчить про одностайність експертів у тому, що він відбувся успішно, його результати стануть відчутними найближчим часом. Безпосередньо зустріч стала значним досягненням і надіслала обнадійливі для Азійсько-Тихоокеанського регіону та світу сигнали про більш стабільні американо-китайські відносини.

Зрозуміло, що навіть таким досвідченим дипломатам, як Д. Байден і Сі Цзіньпін, а також їхнім командам не під силу розв'язати всі розбіжності між двома країнами, витоки яких заховано глибоко в історії, культурі та власних шляхах розвитку. Однак останні домовленості засвідчили, що у Вашингтоні й Пекіні бачать цінність стабілізації відносин і мають намір, попри триваючу конкуренцію, підтримувати діалоги на високому рівні й говорити один з одним, аби не перетнути межу.

З іншого боку, атмосфера люб'язності й товарищескості, що супроводжувала саміт, не має вводити в оману – ці великі суперники не відступляться від своїх принципових позицій, конкуренція наростатиме, а безпосередні відносини між ними залишаться вразливими для випадковостей. Далеко не треба ходити, бо вже за годину після того, як Д. Байден назвав переговори із Сі Цзіньпіном найбільш конструктивними, він заявив, що продовжує вважати китайського лідера диктатором на чолі комуністичної країни.

Експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» О. Краєв зазначив, що сама по собі зустріч вже є дуже позитивним сигналом, адже вона демонструє те, що Китай не налаштований на загострення та пряму допомогу Росії. На його думку, Китаю набагато вигідніше й потрібніше встановлювати новий баланс сил із США, тобто випрацьовувати нові правила міжнародної гри – що дозволено, а що ні, що сприймається як провокація, позитив, негатив. «Для України ця зустріч – абсолютний позитив, тому що чим більше вони між собою говорять, тим менший шанс того, що почнеться велика війна. Тому це абсолютний позитив і для нас, і для американців, і для китайців, у принципі, глобально», – зазначив він (URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/dzho-bayden-i-si-czinpin-zustrinutsya-u-ssha-chogo-chekati-ukrajini-50368278.html>).

Експерт вважає, що зустріч лідерів двох наддержав свідчить про те, що Китаю вигідніше мати відносини зі Сполученими Штатами Америки попри те, що вони опоненти, ніж розвивати повноцінні відносини з Росією. Адже, за його словами, результати кількох попередніх зустрічей з росіянами не виправдали очікування Китаю.

Зустріч Президента США Д. Байдена з лідером Китаю Сі Цзіньпіном є історичною та значущою, у тому числі для України. Обидві держави мають прямий глобальний геополітичний і гео економічний вплив у всьому світі, заявив в ефірі телеканалу «Фreedом» експерт з міжнародних відносин, народний депутат України VI скликання Є. Добряк. Він наголосив, що донині Китай дотримувався нейтральної позиції як у війні РФ проти України, так і в конфлікті на Близькому Сході. За його словами, ідеться про активний

нейтралітет у бік Росії та в бік арабських держав і ХАМАС, що видно на всіх полях.

«США використовуватимуть свої максимальні можливості, щоб у російсько-українській війні Китай вплинув на свого ситуативно головного союзника – Російську Федерацію, безпосереднього васала, який міг би вплинути на риторику й позицію Росії стосовно війни. Також США сподіваються на вплив Китаю в регіоні Близького Сходу, щоб він вплинув на Іран і своїх союзників, які перебувають на боці ХАМАС, щоб прискорити та не дати розширитися конфлікту», – пояснив Є. Добряк.

Водночас експерт погодився з твердженням про те, що ознакою успіху цієї зустрічі в питанні війни РФ проти України буде бодай часткова зміна в риториці Китаю стосовно російського вторгнення. Він наголосив, що для України це має «величезне значення». «Якщо Сполучені Штати Америки зможуть переконати Пекін, що фактично мирна ініціатива, яку висував Пекін з приводу врегулювання війни в Україні, там є два пункти, які повністю влаштовують увесь цивілізований світ, – п. 1 і 7. Пункт перший про суверенітет і територіальну цілісність усіх держав, повагу до Статуту ООН, Хартії тощо. І другий аспект і питання стосуються неприпустимості ядерної війни. Усе. Це те, що нас влаштовує повністю», – зауважив експерт.

Він наголосив, що в разі використання Пекіном такої риторики, так звана активно нейтральна позиція Китаю відіграла б серйозну роль для України. Є. Добряк додав, що наразі ця позиція є великою проблемою. «Ми розуміємо, чому активно нейтральна позиція: з одного боку, військово-технічно вони не допомагають Росії, але, з іншого боку, фактично економіка РФ тримається на плаву тільки завдяки Пекіну й Китаю. І це для нас проблема дуже велика. Тому хоча б у політичній риториці, якщо зміниться позиція Китаю, для нас це буде дуже великий плюс», – резюмував експерт-міжнародник.

Зустріч Президента США Д. Байдена і лідера Китаю Сі Цзіньпіна показала, що Пекін відходить від тісної співпраці з Москвою. Таку думку висловив політичний експерт, керівник Центру громадської аналітики «Вежа» В. Клочок. Він констатує, що Росія стала для Китаю серйозним ринком збуту – торговельні відносини між цими країнами протягом останніх років тільки посилювалися. Експерт вважає, що за підсумками зустрічі лідерів США та Китаю реалізувалася ідея про створення біполярного світу, якою роками марив російський диктатор В. Путін. Щоправда, як опонента Байдену він бачив себе. Насправді ж виявилось, що в трикутнику Росія, Китай та США Російська Федерація відійшла на другий план. «Її немає на жодному з полюсів біполярного світу. Факт біполярності ми фіксуємо, але Росії на цьому полюсі немає», – констатував керівник Центру громадської аналітики «Вежа» (URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20231120-rosiyu-vyvely-za-ramky-eksperty-royasnyly-chy-stala-zustrich-lideriv-kytayu-ta-ssha-proryvom>).

Політолог, співзасновник «Національної платформи стійкості та згуртованості» О. Саакян у свою чергу зазначив, що завдяки зустрічі Д.

Байдена і Сі Цзіньпіна світ отримав певні точки опори і визначеності. Зокрема, загальмовується глобальне протистояння, закріплено, що РФ остаточно випала зі статусу глобального гравця, а тематики, пов'язані з економікою, інноваціями тощо наразі отримали сприятливі умови для розвитку, вважає експерт.

Колишній міністр закордонних справ, керівник Центру дослідження Росії В. Огрязко вважає, що зустріч президента США Д. Байдена та глави КНР Сі Цзіньпіна означає повернення до протиборства між демократією і автократією, у якому Україна віднесена до західного світу.

«Я вважаю, що зустріч є дуже символічною і показовою. Вона для мене говорить, що світ знову переходить у фазу розриву, розподілу між демократією і автократією. Те, що за останні 30 років почало відходити убік, тепер знову повернулося. Тепер ми матимемо в осяжній перспективі дуже серйозну протидію демократії і автократії, і два полюси – американський і китайський. Привітаємо наших московських сусідів з тим, що їх уже навіть в бінокль не видно», – підкреслив В. Огрязко.

Він спрогнозував, що тепер по всьому світу відбуватиметься формування цього протиборства між демократією і автократією. За словами експерта, це нагадує ситуацію 70–80-х років минулого століття з так званою системою мирного співіснування.

Коментуючи можливий вплив цього протистояння на Україну, В. Огрязко зазначив, що, на його думку, в короткостроковій перспективі для нас мало що зміниться. «Але якщо брати стратегію, то ми чітко і ясно в політичних рішеннях наших західних партнерів віднесені до західного світу. І це для нас є, мені здається, визначальним результатом того, що зараз відбувається. Отже, в будь-якому випадку цей західний світ свою частину, тобто Україну, буде захищати як свою власну територію. Це означає, що ми не будемо покинуті, не будемо на самоті», – вважає колишній глава української дипломатії.

На думку В. Клочка, оприлюднена у пресрелізі після зустрічі глави КНР Сі Цзіньпіна позиція Президента США Д. Байдена містить багато концептуальних речей для України. «Найголовніше запитання – що Україна винесе з цієї зустрічі, враховуючи те, що в США зараз дуже складна для України політична ситуація. Коли ми читаємо пресреліз Білого дому за підсумками зустрічі, там є лише один пункт, який стосується України, де Д. Байден говорить про те, що ми разом з нашими союзниками і партнерами маємо досягти мети, аби Україна вийшла з війни демократичною, незалежною, суверенною і процвітаючою нацією. У ці чотири слова треба вкладати суть політики США щодо України, бо цей невеликий абзац містить дуже багато концептуальних речей», – наголосив В. Клочок. У цьому контексті він спрогнозував, що США співпрацюватимуть із союзниками, щоб Європа була більш спроможною і рішучішою в питанні надання допомоги Україні.

Експерт з політичних питань Українського інституту майбутнього І. Попов підкреслив важливість того, що Україну обговорювали на найвищому

рівні і що позицію Києва враховують. Зокрема, експерт нагадав про візит керівника Офісу Президента України А. Єрмака до Вашингтону. «Добре, що позицію самої України враховують, бо саме напередодні зустрічі А. Єрмак і українська делегація провели кілька днів у Вашингтоні й донесли позицію України щодо мирного врегулювання. І тому бачимо, що США й Китай обмінялися позиціями. Можемо лише припускати, що вдасться й далі утримувати Китай від прямої військової допомоги, від постачання летальної зброї Росії. Це в нашій ситуації вже плюс», – зазначив І. Попов.

За його словами, перебування особисто А. Єрмака протягом кількох днів у Вашингтоні, де він зустрівся з державним секретарем США Е. Блінкеном і радником Президента США з нацбезпеки Д. Салліваном, «означає, що принцип “нічого про Україну без України” не було порушено».

Водночас експерт упевнений, що Сі Цзіньпін під час візиту представив позицію росіян, з якими у китайській владі останнім часом було кілька контактів найвищого рівня, а Путін буквально кілька тижнів тому відвідував Пекін. «Тобто Китай говорив, зокрема, від імені Росії, так само як США говорили, зокрема, від імені України, що стосується власне нашої війни. І більше того, була інформація, що незабаром будуть нові контакти найвищого рівня між Китаєм і РФ», – наголосив І. Попов.

Політолог, директор Центру політичних досліджень «Пента» В. Фесенко, коментуючи переговори між Президентом США Д. Байденом і керівником Китайської Народної Республіки Сі Цзіньпіном, зазначає, що проблеми, пов'язані з війною між Росією та Україною, лідери звичайно ж обговорювали, але вони не були першочерговими. Головна увага приділялася темам, які безпосередньо стосуються двосторонніх відносин між США і КНР – це протиріччя в торгових і фінансово-економічних відносинах, Тайвань, низка інших проблем (URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/bayden-si-zustrich-u-san-francisko-fesenko-pro-te-chogo-chekati-vid-peregovoriv-lideriv-ssha-i-kitayu-50368093.html>).

На думку В. Фесенка, не варто очікувати від цієї зустрічі якихось проривів ані в глобальному вимірі, ані в тих питаннях, що стосуються України. Суперечностей між США і КНР занадто глибокі, зокрема є принципові розбіжності в оцінці причин війни між Росією і Україною та умов її припинення. Подолати ці протиріччя за одну зустріч неможливо. У кращому разі між двома країнами почнеться переговорний робочий діалог, передусім з тих тем, що стосуються їхніх двосторонніх відносин.

Експерт переконаний, що до зустрічі Д. Байдена і Сі Цзіньпіна нам треба ставитися без особливих ілюзій. Немає підстав ні для надій, ні для побоювань. Ця зустріч не приведе до припинення війни Росії проти України, тим більше вона не принесе нам справедливого миру. Річ у тому, що Китай сприймає війну в Україні через призму свого протистояння зі США. Китаю не вигідна перемога України, оскільки в Пекіні сприйматимуть це і як перемогу США. Але Китаю не вигідне як надмірне затягування війни, так і її ескалація.

Ця війна вже створила проблеми для міжнародної торгівлі, і ці проблеми можуть посилитися ще й через війну на Близькому Сході. Для Китаю все добре в міру, зокрема й міжнародна турбулентність. Зі свого боку, США не підуть на мир в Україні на китайських умовах. Будь-яка серйозна поступка Китаю в геополітичних питаннях розглядатиметься в Пекіні як прояв слабкості США. І у Вашингтоні це прекрасно розуміють. Д. Байден не блокуватиме мирні ініціативи Китаю, але США ретельно їх контролюватимуть. У будь-якому разі питання про умови припинення війни між Росією та Україною не може вирішитися без участі самих воюючих сторін.

Отже, для України позитивним є сам факт цієї зустрічі та продовження конструктивного переговорного процесу між США й Китаєм. Проти наших інтересів – пряме військово-політичне протистояння між США і КНР, яке було б вигідне Росії та іншим затягим супротивникам США (КНДР та Ірану). Загалом експерти та ЗМІ вбачають загальне потепління у відносинах двох країн як головний результат зустрічі Д. Байдена та Сі Цзіньпіна. Час покаже, чи стала ця зустріч дипломатичним проривом, однак вона є важливим кроком до відновлення довіри між двома найпотужнішими країнами, від порозуміння яких так чи інакше залежить завершення війни в Україні.

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

Засідання у форматі «Рамштайн» і візити глав оборонних відомств США та Німеччини до України в оцінках експертів

На минулому тижні відбулося одразу декілька подій, важливих для подальшого зміцнення обороноздатності нашої країни. Особливої ваги ці події набули з огляду на зміни в політичному керівництві окремих європейських країн. Зокрема, прихід до влади проросійського лідера в Словаччині та перемога на виборах у Нідерландах ультраправої Партії свободи. Новий Прем'єр-міністр уряду Словаччини Р. Фіцо вже заявив, що Словаччина не передаватиме Україні зброю й зосередиться виключно на гуманітарній допомозі. Очільник Партії свободи Г. Вільдерс, відомий євроскептик і антиісламіст, активно виступає проти надання Україні економічної, політичної і воєнної допомоги. Останнє викликає особливе занепокоєння оскільки саме Нідерланди були одними з найбільш активних учасників так званої авіаційної коаліції. Зазначені події зумовили жваву дискусію в експертному середовищі щодо подальшої підтримки України. Особливе занепокоєння ситуація викликає з огляду на нерозв'язання проблеми із затвердженням бюджету в США. Розгляд рішення щодо розміру та надання допомоги Україні Конгрес і сенат відклали вже двічі.

Проте, незважаючи на зазначені події, експерти схильні не драматизувати ситуацію. По-перше, припинення постачання зброї зі Словаччини є болісним, але не критичним. По-друге, перемога ультраправих у Нідерландах, з огляду на надзвичайну строкатість їхнього політичного поля,

також не є абсолютною, попереду ще тривалий період формування коаліції. По-третє, у США, за словами спостерігачів, зберігається двопалатна підтримка України і йдеться, скоріше, про вирішення суто внутрішньополітичних питань за рахунок суперечок навколо бюджету. Однак візит очільників воєнних відомств ключових партнерів України США та Німеччини й проведення чергового засідання контактної групи «Рамштайн» цілком справедливо привернули увагу спостерігачів і надали вагомі підстави для певних роздумів, прогнозів та припущень.

За традицією, що склалася після 24 лютого 2022 р., без попереднього повідомлення в пресі 20 листопада в Україну прибув очільник Пентагону (Міністерство оборони США) Л. Остін. З одного боку, його приїзд – це демонстрація непохитної підтримки Києва від Білого дому. З іншого – міністр оборони США особисто з'ясував готовність України до зими. Про свій приїзд Л. Остін повідомив у соціальній мережі «X» (колишній твіттер): «Я щойно приїхав до Києва, щоб зустрітися з українськими лідерами. Я тут сьогодні, щоб передати важливе послання: Сполучені Штати Америки продовжуватимуть підтримувати Україну у її боротьбі за свободу проти російської агресії як зараз, так і в майбутньому» (URL: <https://vesti.ua/uk/strana-uk/vtoroj-vizit-llojda-ostina-zachem-v-kiev-vnezapno-priehal-glava-pentagona>).

Отже, візит американського високопосадовця є певним сигналом для світу та партнерів України, що позиція уряду США залишається непохитною, незважаючи на наявні проблеми. Додаткової ваги цей візит набуває з огляду на те, що Л. Остін прибув до України вдруге після початку повномасштабного вторгнення військ РФ. Тобто для воєнного відомства США організація такого візиту важлива, непересічна й далеко небуденна справа.

Крім того, треба зауважити, що візит голови Пентагону був певною мірою підготовлений інформаційно та підтриманий на найвищому рівні. Зокрема, за повідомленням vesti.ua, за два дні до прибуття Л. Остіна до Києва Президент Д. Байден опублікував авторську статтю в *The Washington Post*, у якій обґрунтував продовження допомоги Києву: досвід двох світових воєн ХХ ст. показав, що, «коли агресія у Європі залишається без відповіді, криза не згасає сама по собі. Це безпосередньо залучає Америку». Тому треба продовжувати допомагати Україні. Водночас, наголошує Д. Байден, результатом великих трагедій і потрясінь може стати більший рівень світової безпеки й набагато краще захищені США. Тому основні світові ЗМІ пов'язують візит Л. Остіна до Києва з тезами статті Д. Байдена, тобто з продовженням військової підтримки України всупереч усьому (URL: <https://vesti.ua/uk/strana-uk/vtoroj-vizit-llojda-ostina-zachem-v-kiev-vnezapno-priehal-glava-pentagona>).

Разом з тим треба зауважити, що поряд з певною інформаційною підтримкою візиту на найвищому рівні стаття Д. Байдена є продовженням його політики щодо інформування американського суспільства щодо позиції Білого дому та значення перемоги України для США. Спостерігачі зазначають, що розгорнута Д. Байденем в останній час активність в

інформаційному просторі пояснюється не лише прийдешніми виборами, а й розумінням необхідності отримати усвідомлену підтримку дій уряду на тлі проблем із затвердженням допомоги Україні в Конгресі. Більшість схиляється до думки, що це дещо запізно, але краще пізно, ніж ніколи. Прогресивна частина американського суспільства має отримувати підтримку з боку президента й уряду в протистоянні з трампізмом, що не має намірів полишати своїх позицій і становить загрозу не лише для США, а й для всього світу з огляду на ту роль, яку ця країна виконувала та має в подальшому виконувати в міжнародних відносинах.

Звернення Президента США до громадськості і візит глави Пентагону Л. Остіна були підкріплені черговим пакетом допомоги. Сполучені Штати Америки офіційно оголосили про додаткову безпекову допомогу для задоволення критичних потреб України у сфері безпеки й оборони. Новий пакет допомоги оцінюють у 100 млн дол. США. Він включає додаткові засоби ППО, артилерійські боєприпаси, протитанкову зброю та інше обладнання. Зокрема, до пакета допомоги входять: зенітні ракети «Stinger»; одна високомобільна артилерійська ракетна система (HIMARS) і додаткові боєприпаси; боєприпаси для артилерійських систем калібру 155 мм і 105 мм; ракети TOW; протитанкові системи «Javelin» і AT-4; понад 3 млн боєприпасів до стрілецької зброї; підривні боєприпаси для прибирання перешкод; зимове спорядження; запчастини, технічне обслуговування та інше допоміжне обладнання. «Безпекова допомога Україні – це розумна інвестиція в нашу національну безпеку. Це допомагає запобігти більшому конфлікту в регіоні та стримати потенційну агресію деінде, зміцнюючи нашу базу оборонної промисловості та створюючи висококваліфіковані робочі місця для американського народу в десятках штатів по всій країні. Надзвичайно важливо, щоб Конгрес вжив заходів для підтримки України, схваливши запит Президента на додаткове фінансування», – наголошено в повідомленні (URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4641992-vizyt-ostina-v-kyiv-ssha-prodovzhuuit-pidtrymuvaty-ukrainu>).

Треба зауважити, що у зверненні зосереджується увага не лише на геополітичних завданнях (пересічний американець природно зосереджений на цілком прагматичних питаннях власного добробуту), а й підкреслюється безпосередня користь для економіки США, яка отримує лівову частку від тих грошей, що виділяє Конгрес на допомогу Україні. Разом з тим Л. Остін визнав наявність проблем із затвердженням подальшого фінансування. «Я й далі спостерігаю двопартійну підтримку в обох палатах Конгресу, і я знаю, що є деякі речі, над якими нам потрібно продовжувати працювати, щоб отримати схвалення додаткового запиту, і ми будемо продовжувати працювати з Конгресом над цим», – зазначив голова Пентагону Л. Остін. Він визнав, що деякі члени Конгресу «мають слушні запитання» стосовно підтримки України, «на які ми відповімо» (URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4641992-vizyt-ostina-v-kyiv-ssha-prodovzhuuit-pidtrymuvaty-ukrainu>).

Відображенням важливості візиту очільника Пентагону стало активне обговорення в інформаційному просторі, до якого долучилися численні українські й закордонні експерти. Зокрема, колишній посол США в Україні Д. Гербст зауважив, що візит може свідчити про намір переконатися, наскільки Україна може впоратися без нових поставань зброї зі США. Він звернув увагу на заяву нового спікера палати представників, який запевнив, що США не можуть забути про Україну, оскільки американські інтереси потребують продовження допомоги для України. За його словами, деякі республіканці готові перешкоджати ухваленню цих законів як для України, так й для Ізраїлю. «У Джонсона в палаті представників є невелика банда республіканців, які не розбираються в американських інтересах, і вони перешкоджають цій допомозі», – застерігає експосол США в Україні (URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/607659-eksposol-ssha-v-ukrajini-nazvav-metu-vizitu-golovi-pentagonu-do-kiyeva-video>).

У свою чергу експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» О. Краєв зауважує, що візит Л. Остіна до Києва має дипломатичний характер. «Основною метою візиту Остіна до Києва є узгодження наших потреб, поки палата представників США розглядає бюджет на наступний рік. Настають вирішальні місяці, коли Україні й Ізраїлю потрібно виправляти ситуацію на фронті, потрібно показати себе на полі бою. Візит очільника Пентагону має дипломатичний характер. Показати, що попри проблеми, пов'язані з виборами в США й потенційною зміною підходу до України, Америка продовжить допомагати Україні, – пояснив він в ефірі телеканалу “Еспресо”. – Очільнику Пентагону необхідно провести особисті консультації. З Остіном приїхала команда стратегів, яка займається допомогою та плануванням. Їм потрібно на найвищому рівні обговорити подальшу програму й подальшу стратегію ЗСУ» (URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4641992-vizyt-ostina-v-kyiv-ssha-prodovzhuuit-pidtrymuvaty-ukrainu>).

Важливе місце в проведених перемовинах разом з політичними питаннями займали й суто практичні проблеми. Зокрема, глава Міноборони України Р. Умеров поінформував, що під час зустрічі з головою Пентагону Л. Остіном обговорив плани України щодо протистояння російській агресії, нинішні й майбутні потреби на полі бою для їх реалізації та шляхи подальшої допомоги з боку США й союзників. «Переконаний, що продуктивний візит міністра Остіна перекреслює будь-які спроби наших ворогів нав'язати думку про “втому США від України”. Навпаки, це і майбутні візити та зустрічі з нашими союзниками та партнерами з усього світу лише підкреслюють силу та вагу військової дипломатії», – підсумував він (URL: <https://zn.ua/usa/umerov-vizit-ostina-v-kiev-perechekivaet-ljubye-popytki-nashikh-vrahov-navjazat-mnenie-ob-ustalosti-ssha-ot-ukrainy.html>).

Разом з тим деякі експерти звертають увагу на можливі зміни в лідерах підтримки України з боку наших партнерів, про які може свідчити майже одночасний візит двох міністрів оборони до Києва. Зокрема, політолог В. Цибулько вважає, що, можливо, на певний період ЄС, зокрема Німеччина,

стає певним лідером підтримки України. Це не означає, що США усуваються, але вони переформатують модель підтримки України. «США переформатують модель підтримки України. Мені здається, власне, у цьому була потреба особистого візиту Остіна та широкого діалогу з українськими представниками влади», – зазначив політолог. Він підкреслює збіг важливих обставин: «Перше – істотне скорочення американської допомоги та дискусії довкола нового законопроекту, що дуже дратує українське керівництво, українців у цілому і, що найважливіше, наших військових. Друге, очевидно, “Рамштайн”. Неспроста після Остіна до Києва приїхав міністр оборони Німеччини Б. Пісторіус, це як певне передання естафети» (URL: <https://espresso.tv/ssha-pereformatovuyut-model-pidtrimki-ukraini-politolog-tsibulko-pro-metu-vizitu-ostina-do-kieva>).

Також спостерігачі вважають, що майже одночасний візит очільників оборонних відомств ключових партнерів України свідчить про новий етап розширення допомоги напередодні зими всупереч розмов про можливе «заморожування» конфлікту або чуткам про підштовхування України до переговорів, що активізувалися останнім часом. Кандидат політичних наук, виконавчий директор Міжнародної асоціації малих міст О. Буряченко підкреслив: «Я думаю, що найближчим часом ми побачимо дуже серйозний результат цього візиту. На превеликий жаль, результат таких візитів, на відміну, наприклад, від візиту Блінкена за політичною лінією, візити Остіна, я глибоко переконаний, 80 % будуть у закритій частині, винятково у військовій парадигмі... Перед наступним “Рамштайном” Остін уже всіх обдзвонив, усі 50 країн запросив на цю віртуальну зустріч, але він сам особисто повністю зараз супроводжуватиме цей “Рамштайн” перед зимовим періодом». Він нагадав, що перші результати вже є. «Німеччина “плюс” 5 млрд від запланованого, Голландія “плюс” 2 млрд євро від запланованого. Тобто вже країни потихеньку починають включатися в цей контекст і ситуацію, що склалася наприкінці цього року», – резюмував О. Буряченко (URL: <https://uatv.ua/uk/usima-sylamy-bajden-i-jogo-otochennya-namagayutsya-pokazaty-shho-potribno-prodovzhuvaty-dopomagaty-ukrayini-politolog-pro-vizyt-ostina-do-kyueva>).

Отже, уже маємо певні реальні підтвердження продовження допомоги з боку партнерів і готовність її розширювати. Саме із цим уже вдруге після обрання на посаду міністра оборони Німеччини 21 листопада прибув до Києва з неоголошеним візитом Б. Пісторіус. Програмою візиту було передбачено зустрічі з Президентом України В. Зеленським й очільником Міноборони України Р. Умеровим. У Міноборони Німеччини зазначили, що мета візиту – підтвердження підтримки України з боку Берліну. Основними темами візиту Б. Пісторіуса стануть навчання українських солдатів і військова допомога Києву (URL: <https://hromadske.ua/ru/posts/ministr-oborony-germanii-boris-pistorius-priehal-v-kiev>).

Крім зустрічей і переговорів, Б. Пісторіус разом з міністром оборони України Р. Умеровим відвідав навчальний центр і пункт управління ППО.

Також Німеччина оголосило про надання чергового пакета допомоги на 1,3 млрд євро, у якому, крім транспортних засобів, боєприпасів, броньованої техніки, закладено і чотири системи IRIS-T. Отже, разом із цілком конкретними вагомими результатами, на думку спостерігачів, візит обох міністрів мав мету провести особисті переговори з керівництвом нашої країни, на власні очі оцінити стан справ і таким чином підготуватися до максимально ґрунтовної розмови на черговому засіданні у форматі «Рамштайн», де Л. Остін і Б. Пісторіус планували взяти участь як своєрідні «локомотиви» конструктивних переговорів.

22 листопада відбулося вже 17-те засідання очільників оборонних відомств із 50 країн світу, що отримало свою назву за місцем проведення першої зустрічі на авіаційній базі США в німецькому м. Рамштайн навесні 2022 р. Цього разу зустріч відбулася у віртуальному форматі, що не вплинуло на її результати. І хоча деякі спостерігачі оцінили цю зустріч як своєрідний передвісник майбутнього прориву після невеликої паузи викликані невизначеністю Конгресу США, результати зустрічі достатньо вагомі. Разом із черговим підтвердженням непохитної позиції наших партнерів Україна отримала й значний пакет допомоги. Зокрема, серед оголошених пакетів допомоги від партнерів після «Рамштайн-17» сформовано нову коаліцію наземних засобів протиповітряної оборони. До неї долучилося 20 країн (Ground-Based Air Defence), лідери – Німеччина та Франція; лідер ІТ-коаліції – Естонія надає фінансування на суму 500 тис. дол. на діяльність ІТ-коаліції на додаток до зобов'язань Люксембургу в розмірі 10 млн євро; Велика Британія та Норвегія в рамках Морської коаліції шукатимуть способи посилити безпеку в Чорному морі (URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/vijna-v-ukrayini/rezultaty-zustrichi-ramshtajn-17-yaku-dopomogu-otrymae-ukrayina>). І все це надодаток до вже оголошених напередодні пакетів допомоги від США та Німеччини.

Президент В. Зеленський позитивно оцінив результати засідання та подякував усім учасникам. «Є й нові пакети підтримки України – наших воїнів. Це стосується і снарядів, і ракет, і РЕБ, і дронів, і нових потужностей для нашої ППО. Створено відповідну коаліцію розвитку ППО. Лідерами у її організації є Німеччина та Франція, і я дякую за таке лідерство», – зазначив український лідер. Він подякував кожній країні, яка «бере участь у цих зусиллях, за те, що дає можливість нашим містам і селам бути більш захищеними від російських ударів... Поки не все можна розповідати публічно, але український повітряний щит стає сильнішим буквально щомісяця», – наголосив глава Української держави (URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4642391-zelenskyi-otsinyv-rezultaty-zasidannia-ramshtajn-17>).

Певною несподіванкою для всіх стала участь у 17-му засіданні у форматі «Рамштайн» головнокомандувача Збройних сил України генерала В. Залужного. Військово-політичний оглядач групи «Інформаційний спротив» О. Коваленко наголосив: «З одного боку, я не очікував якихось сюрпризів від “Рамштайна”, тієї номенклатури, яку ми отримуватимемо за результатами, і

так і вийшло. Номенклатура цілком очікувана. Жодних глобальних номенклатурних сюрпризів. Інший сюрприз – присутність В. Залужного на цій зустрічі. Це безпрецедентний випадок, оскільки раніше головнокомандувач ЗСУ не був присутній на подібного формату зустрічах. Це зумовлено тим, що, я більш ніж упевнений, необхідна експертна думка щодо всього необхідного станом на кінець 2023 р., перспективу 2024 р. Тобто думка безпосередньо з позиції самого Генерального штабу ЗСУ щодо необхідної номенклатури», – зазначив експерт (URL: <https://uatv.ua/uk/bezpretsedentnyj-vypadok-chym-zumovlena-prysutnist-zaluzhnogo-na-ramshtajn-17-poyasnyv-kovalenko>).

На думку спостерігачів, зазначений факт може служити ще одним підтвердженням того, що відносини України та партнерів переходять на новий рівень. Тобто тепер і наші союзники, і Українська держава готові розробляти майбутні поставки не виходячи з переважно залишкового принципу, збираючи по світу залишки радянської зброї, а зосереджувати увагу здебільшого на сучасних видах озброєння та орієнтуватися на безпосередній запит українського війська, яке бачить ворога в приціл і розуміє, що більш потрібно й ефективно на полі бою.

Таким чином, на основі проведеного аналізу інформаційного поля можна констатувати, що візити голови Пентагона Л. Остіна та міністра оборони Німеччини Б. Пісторіуса мали на меті підтвердити намір наших ключових партнерів продовжити підтримку України, переконатися в готовності нашого керівництва та народу й надалі успішно протистояти російській навалі, оголосити про нові пакети військової підтримки перед проведенням 17-ї зустрічі у форматі «Рамштайн», згуртувати та заохотити партнерів до подальшої спільної роботи задля перемоги України. За результатами візитів і засідання очільників оборонних відомств поставлені цілі досягнуто, зроблено ще один важливий крок до нашої перемоги.

С. Горова, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Безвіз для перевізників: блокування і подальші прогнози

На українсько-польському кордоні продовжується страйк польських перевізників, що триває з початку листопада. Нині залишаються заблокованими ті чотири пункти пропуску, де перетинають кордон вантажівки з вагою понад 7 т.

Як повідомляють у ЗМІ, загалом водії близько 4 тис. фур стоять у черзі, дехто понад два тижні без належних санітарних умов. Двоє українських дальнобійників померли, очікуючи в черзі.

Основна вимога страйкуючих – скасувати «транспортний безвіз», який Євросоюз запровадив для України минулого року, а нещодавно продовжив ще мінімум на рік: він скасовує необхідність отримання українськими перевізниками дозволів на двосторонні та транзитні перевезення до держав ЄС.

Щодо інших вимог польських перевізників, то у Міністерстві інфраструктури України зазначили, що більшість із них не можна виконати (URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/07/novyna/suspilstvo/strajk-kordoni-najuem-royasnyv-chomu-vymohy-polskyx-pereviznykiv-zalyshatsya-vidpovidi>. 2023. 7.11). Серед них:

- посилити для іноземних перевізників правила перевезень;
- заборонити реєструватися в Польщі компаніям із капіталом поза межами ЄС;
- отримати доступ до української системи «Шлях»;
- створити окрему чергу для машин з ЄС у систему «єЧерга»;
- виділити окрему чергу на усіх кордонах для порожніх фур.

При цьому кожен день страйку, за підрахунками Європейської Бізнес Асоціації, обходиться одній компанії в мільйон гривень. Орієнтовна сума збитків з початку простою вже склала щонайменше 306 млн грн – при цьому страждають як імпортери, так і експортери.

Федерація роботодавців України оцінила збитки від блокади для української економіки у понад 400 млн євро.

У ЄБА (European Business Association) зазначають, що блокування кордону призвело до численних негативних наслідків для бізнесу в Україні та контрагентів за кордоном: зростають витрати на перевезення, що впливає на собівартість продукції та цінову конкурентоспроможність компаній. Є випадки дефіциту транспорту, компанії стикаються з неможливістю виконання зобов'язань.

За повідомленнями ЗМІ, члени Міжнародної спілки автомобільного транспорту з п'яти країн ЄС уже звернулися до Єврокомісії з проханням скасувати транспортний безвіз для України та повернутися до дозвільної системи, котра діяла раніше. Окрім поляків та словаків, скасування транспортного безвізу вимагають перевізники з Угорщини, Чехії та Литви (URL: <https://delo.ua/transport/bezviz-rozbratu-comu-jevropeiski-perevizniki-blokuyut-kordoni-z-ukrayinoyu-ta-ci-vdastsya-z-nimi-domovitis-426448>. 2023. 22.11).

Становище ускладнюється й через те, що польські перевізники пригрозили заблокувати роботу всіх пунктів пропуску на кордоні з Україною, ситуація стає дедалі напруженішою. «Ми посилюємо протест тим, що не будемо пропускати автомобілі з України на всіх прикордонних переходах з Польщею», – наголосив представник польського комітету захисту перевізників і роботодавців у сфері транспорту А. Іздебський.

Водночас він допустив, що блокади усіх КПП може і не відбутися, тому що на переговорах «все йде в правильному напрямі» (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/27/7174357>. 2023. 27.11).

Крім того, через зміну маршрутів збільшуються черги на словацькому та угорському кордонах.

За словами речника Державної прикордонної служби України А. Демченка, спостерігається інтенсивність руху як на в'їзд в Україну, так і на

виїзд. Станом на ранок 26 листопада близько 350 вантажних транспортних засобів перетнули кордон на тому напрямку.

Речник ДПСУ повідомляє, що через дії, які відбуваються на кордоні з Польщею, рух у цих напрямках – додався. Станом на ранок 26 листопада 450 вантажівок на території Словаччини, що рухалися в бік України, очікували перетину кордону.

Також на кордоні з Угорщиною, навпроти пункту пропуску «Тиса», станом на ранок 26 листопада перебувало близько 600 вантажних транспортних засобів, які очікували на перетин кордону (URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/novyny-ukrayiny/yaki-cherhy-na-kordoni-z-polshheyu-shho-vidomo-stanom-na-27-lystopada.2023.27.11>).

Складною ситуація виглядає ще й через те, що приєднатися до блокади можуть словацькі перевізники. Декілька «попереджувальних» акцій вже проведено, у тому числі 21 листопада вони блокували пункт пропуску «Вишне-Немецке – Ужгород».

Українські прикордонники заявили, що до цього причетна Спілка перевізників Словаччини, але в організації це спростовують і називають страйк «приватною ініціативою».

Проте голова UNAS (словацька спілка перевізників) С. Скала заявив, що блокада кордону можлива, якщо Єврокомісія не запровадить дозволи для українських перевізників – організація чекатиме на результати переговорів між ЄС, представниками України та Польщі. Проте результатів досі немає.

Нагадаємо, що 16 листопада представники української та польської влади проводили переговори щодо розблокування пунктів пропуску на кордоні. Однак спільного рішення із перевізниками знайти не вдалося.

При цьому українські перевізники провели попереджувальний пікет біля пункту пропуску «Краківець – Корчова» (URL: https://www.slovoidilo.ua/2023/11/22/infografika/suspilstvo/strajk-pereviznykiv-xto-ta-chomu-blokuye-proyizd-vantazhivok-cherez-ukrayinskyj-kordon#google_vignette.2023.22.11).

За словами речника Державної прикордонної служби України А. Демченка, найбільші черги вантажних транспортних засобів зібралися напроти пункту пропуску «Шегині», а також навпроти пункту пропуску «Рава-Руська» (URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/novyny-ukrayiny/yaki-cherhy-na-kordoni-z-polshheyu-shho-vidomo-stanom-na-27-lystopada.2023.27.11>).

Учасники цієї акції почали блокувати рух у пункті пропуску «Шегині» з 23 листопада. Раніше вони зазначали, що до 26 листопада страйк триватиме з 9 до 20 год. Однак уже з 27 листопада блокуватимуть кордон цілодобово.

З українського боку ситуацію можна відстежувати за допомогою сервісу «eЧерга». Згідно з їхніми даними, у чергах нині перебуває майже 22 тис. вантажівок.

При цьому, як зазначив заступник міністра інфраструктури С. Деркач, на 25 листопада майже 20 українських водіїв, які через страйк польських

перевізників застрягли у чергах на чотирьох пунктах пропуску, подали заявки на евакуацію.

«Ці водії написали нам, що мають бажання поїхати в Україну на певний період часу. Ми зобов'язуємося забрати їх і привезти, перетнути кордон в обидва напрямки. Найважливіше зараз зберегти здоров'я наших водіїв, вже маємо дві смерті у черзі», – повідомив заступник міністра інфраструктури (URL: <https://suspilne.media/625363-majze-20-ukrainskih-vodiiv-aki-zastragli-na-kordoni-cerez-strajk-polskih-pereviznikiv-prosat-pro-evakuaciju>. 2023. 25.11).

Показово, що в експертних колах назвали ситуацію з блокуванням вантажівок «ударом ножа в спину Україні», адже у Європі всі знають ступінь важливості сухопутного коридору в умовах війни з РФ.

При цьому варто звернути увагу на таке:

1. Польські протестувальники, попри блокування кордону, обіцяли пропускати в Україну гуманітарні й небезпечні вантажі. У довжелезній черзі фур, яка розтягнулася майже на 30 кілометрів до пункту пропуску в Дорогуську, є багато цистерн із паливом та машини, що перевозять гуманітарний вантаж. Заступник міністра інфраструктури зазначив, що протестувальники не пропускають у достатній кількості гумвантажі, застрягають і вантажівки з паливом. Такі факти, наголошує він, фіксують та передають у польське міністерство інфраструктури. «Якщо у протестувальників було бажання створити в Україні енергетичну і гуманітарну кризу, то їм це починає вдаватися», – додав С. Деркач (URL: <https://suspilne.media/625363-majze-20-ukrainskih-vodiiv-aki-zastragli-na-kordoni-cerez-strajk-polskih-pereviznikiv-prosat-pro-evakuaciju>. 2023. 25.11).

Польські перевізники діють за правилами торговельної війни. Очікується, що блокада пунктів триватиме до 1 лютого наступного року. Старший науковий співробітник Інституту економічних досліджень і політичних консультацій І. Коссе попереджала, що в разі закриття четвертого пункту «Медика – Шегині» можна буде констатувати повну блокаду з боку Польщі.

Перші дні блокади коштували українським перевізникам до 166 тис. євро втрат на день. Але до 24 листопада все набагато погіршилося: на кордоні стоять цистерни з паливом, автомобілі з харчовими продуктами, виробами з пластмаси та іншими потрібними для української економіки товарами.

«Ми не можемо ввезти пальне, особливо автогаз. Створюється дефіцит, ціни на паливо зростають, що в кінцевому підсумку впливає на загальну інфляцію. Крім пального, ми завозили автотранспортом з-за кордону автомобілі, зокрема для фронту. Волонтери скаржаться, що не можуть ввозити необхідне для фронту», – зазначила економіст (URL: <https://focus.ua/uk/ukraine> 2023. 24.11).

2. Українські перевізники через страйк мають великі збитки й вчасно не виконують замовлення. Так, керівник Асоціації міжнародних автомобільних перевезень у Волинській і Рівненській областях В. Козак у своєму коментарі підкреслив, що число польських перевізників чимале – 350 тис. і вони хочуть

монополізувати ринок. «Вони бачать, що українці закупили паливовози і зерновози, що ми є конкуренти для них, але ми не забираємо їхню працю. Поляки хочуть працювати самі. Але вони, як правило, використовують українських водіїв, автомобілі відсилають в Україну свої, а самі далі Києва не їдуть. Наймають українських водіїв, які працюють на польських машинах у Європі, в Україні змінюється водій машини. Знову поновити у час війни дозволи для українських перевізників, це для нас не добре. Ми своїми машинами возимо для себе паливо. На початку цього страйку була економіка, а сьогодні це вже політика і ця блокада кордону послаблює економіку України, Європи, Польщі зокрема», – підкреслив В. Козак (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kordon-blocada-strajk-polscha/32700254.html>. 2023. 25.11).

3. Привертають увагу й думки деяких експертів, які зазначають, що мотиви польських і словацьких перевізників цілком можна зрозуміти. У результаті введення «транспортного безвізу» «ми, українські перевізники, не маючи великої культури роботи та бізнесових взаємовідносин прийшли в Європу і зламали місцевим перевізникам налагоджену роками роботу з вантажних перевезень та фрахти», – зазначив засновник групи компаній «Прайм» Д. Льоушкін.

За його словами, українські перевізники мають низку беззаперечних переваг перед автоперевізниками з сусідніх європейських країн. Серед таких переваг є те, що заробітна плата водія вантажівки в Україні є суттєво нижчою, ніж у країнах ЄС. До того ж у нас власник компанії не має законодавчих забов'язань по мінімальній заробітній платі. Крім того, автопарк українських перевізників суттєво старіший, ніж автопарк перевізників з країн ЄС. Таким чином український перевізник може дати європейським вантажовідправникам суттєво нижчу ціну за кілометр, ніж його європейські колеги.

«Отримавши транспортний безвіз і можливість здійснювати перевезення вантажів усією Європою наші перевізники поламали ринки автоперевезень Європи. Людям, які раніше займалися цим бізнесом у ЄС це не сподобалося, тож ми отримали ту ситуацію яку маємо наразі. Це було цілком прогнозовано», – пояснює Д. Льоушкін.

За словами деяких експертів, єдині хто поки що не протестує проти транспортного безвізу для України – це румунські перевізники. Однак це здебільшого пов'язано з тим, що внаслідок морської блокади України вантажопотік змістився з портів Великої Одеси до румунських чорноморських портів, тож румунський бізнес непогано на цьому заробляє.

Щоб глибше й чіткіше зрозуміти ситуацію, варто прислухатися до слів виконавчого директора економічного дискусійного клубу О. Пендзіна, який головну причину незадоволення перевізників із сусідніх країн вбачає у тому, що донедавна вони мали значну частку на загальноєвропейському ринку автоперевезень. Максимальну частку мали польські компанії, але свою долю на цьому ринку мали й інші країни зі Східної Європи. «Вийшла ситуація, коли українські виробники нереально демпінгують на ринку, бо вони мають

набагато нижчий рівень собівартості послуг, ніж країни Східної Європи. І основна проблема полягає в тому, що в тих напрямках, куди історично їздили поляки та словаки, їде українець. А польський та словацький перевізники стоять у чергах, бо вони не можуть дати таку дешеву ціну. Тому вони почали вимагати повернення візового режиму, щоб вижити неконкурентним способом з конкурентного ринку українців», – пояснює експерт.

Колишній міністр інфраструктури В. Омелян зазначає, що переваги українських транспортних компаній є не такими вже й суттєвими, як про це заявляють їх колеги з сусідніх країн. Звісно, зарплата українського перевізника нижча, ніж у польських колег, проте українські компанії не мають доступу до дешевих фінансових ресурсів та не спроможні купувати нову техніку, а старіша вимагає більших витрат на ремонт і споживає більше пального, що так само здорожчає вартість перевезень (URL: <https://delo.ua/transport/bezviz-rozbratu-comu-jevropeiski-perevizniki-blokuyut-kordoni-z-ukrayinoyu-ta-ci-vdastysya-z-nimi-domovitis-426448>. 2023. 22.11).

4. Ризики дефіциту. Блокування польськими перевізниками кордону з Україною ускладнило доставку на вітчизняний ринок імпортованих товарів з багатьох європейських країн. Це призводить до нестачі цієї продукції та її подорожчання в українських магазинах.

Як повідомила у своєму коментарі пресслужба української мережі супермаркетів АТБ, крім польських товарів, через заблоковані пункти пропуску доставляється продукція з країн Прибалтики, Німеччини, Голландії, Бельгії, частка яких в асортименті магазинів компанії досить вагома.

Так само генеральний директор мережі «Коло» М. Сергієнко зазначає: «Маємо затримки по поставках кондитерки, алкоголю і сирів. Попередньо втрат продажів на місяць по цих категоріях – на 25–30 млн грн».

Наразі є затримки в постачанні електроніки, інструментів і сезонних товарів до Нового року, наголошує комерційний директор торговельної мережі «Аврора Мультимаркет» О. Доценко. За його підрахунками, через страйк польських перевізників «Аврора» недоотримала 80 млн грн витрат. Продажі імпортованих товарів у компанії складають орієнтовно 35 %.

«Якщо ситуація не зміниться, то у січні можемо й не мати 6 % власного імпорту на полицях», – підраховує комерційний директор мережі «SPAR» Е. Ляшук. Щоб уникнути потенційного дефіциту, компанія шукає відповідні пропозиції в Україні, а також роздумує про логістику через інші країни.

Утім, виконавчий директор громадської спілки «Український фуд-ритейл альянс» Н. Петрівська дотримується такої думки: «Враховуючи те, що частина товару все-таки їде через інші пункти пропуску, я не думаю, що виникне значний дефіцит товарів до Нового року» (URL: <https://forbes.ua/company/bez-siriv-ta-alkogolyu-cherez-blokuvannya-kordoniv-v-magazinakh-mozhe-viniknuti-defitsit-importnikh-tovariv-alternativni-marshruti-zbilshuyut-vartist-postavok-na-600-2000-z-mashini-27112023-17499>. 2023. 27.11).

Так само, за словами аналітика Українського клубу аграрного бізнесу С. Литвин, також попри ризики дефіциту окремих імпорتنих позицій, глобальних загроз для продовольчої безпеки нашої країни наразі не прослідковується, оскільки Україна самостійно виробляє більшість продуктів харчування.

5. Щодо варіантів розв'язання проблеми, то, на думку деяких експертів, єдиний варіант – залучення до переговорів з перевізниками уряду Польщі. Так, економічний експерт О. Пендзін підкреслив, що представники українського уряду виїжджали до польських перевізників, проте не змогли ні про що домовитися (URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20231124-skladni-pytannya-zelenskyj-proviv-stavku-shhodo-rotacziyi-ta-demobilizacziyi>. 2023. 22.11).

Експерт вважає, що головним каталізатором страйків перевізників та блокування кордону стало політичне міжсезоння в Польщі. Оскільки старий уряд припинив свою роботу, а новий лише формується, тож виникла ситуація, коли між Єврокомісією та польськими перевізниками немає посередників.

Цей погляд розділяє і колишній міністр інфраструктури В. Омелян. Він вважає, що на етапі трансформації польської влади та передачі повноважень новому уряду очікувати проривів у питанні кордону не варто. При цьому навіть після формування уряду поляки та словаки можуть наполягати на скасуванні транспортного безвізу для України, проте це стане суттєвим кроком назад (URL: <https://delo.ua/transport/bezviz-rozbratu-comu-jevropeiski-perevizniki-blokuyut-kordoni-z-ukrayinoyu-ta-ci-vdastsya-z-nimi-domovitis-426448>. 2023. 22.11).

6. Польські перевізники, які заблокували пункти пропуску на польсько-українському кордоні і вимагають «справедливої конкуренції», взаємодіють з особами, які мають зв'язки з РФ. Про це пише видання «Guildhall», вказуючи на те, що російський вплив спостерігається і в рамках аналогічних заходів у Словаччині (URL: <https://ghall.com.ua/2023/11/22/spetssluzhby-rf-mogut-byt-prichastny-k-blokirovaniyu-granits-ukrainy-rassledovanie>. 2023. 22.11).

Як пише видання, організатором блокування кордону Польщі з Україною виступає польський громадянин Р. Меклер, власник транспортної компанії «Rafał Mekler Transport». Р. Меклер є представником осередку проросійської партії «Конфедерація свободи та незалежності», що має зв'язки з Росією: лідер партії Я. Корвін-Мікке виступав із закликами про визнання окупації Криму й особисто відвідував анексований півострів у 2015 р., де зустрічався з керівником російської адміністрації. Криму С. Аксьоновим.

«Конфедерація свободи та незалежності» пов'язана з іншою польською правою організацією «Всепольська молодь», що має зв'язки з Російським імперським рухом, який вербував терористів для «ЛДНР». Лідер списку «Конфедерації свободи та незалежності» під час виборчої кампанії в польський Сейм у 2023 р. З. Пшебітковський, колишній лідер руху «Всепольська молодь». «Конфедерація свободи та незалежності» і «Всепольська молодь» проводять спільні заходи, наприклад євроскептичний Марш суверенітету у 2019 р.

Видання підкреслює, що з початком вторгнення РФ в Україну, Rafał Mekler Transport та інші польські компанії (Kam-Trans, Jata-Trans, BOR-TOM, GLT POLSKA, KMS LOGISTYKA та PEO-TRANS) проводили акції з вимогами скасування антиросійських санкцій.

За словами автора публікації, 16 листопада на польському пункті пропуску «Корчова» відбулася зустріч організаторів акції із співзасновником партії «Конфедерація свободи та незалежності» та лідером «Конфедерації польської корони» Г. Брауном. Г. Браун був єдиним депутатом Сейму Польщі, який проголосував проти резолюції із засудження подій у Бучі. Він займає позицію проти українських мігрантів у Польщі та є автором слогану «Зупинимо українізацію Польщі». У 2018 р. Г. Браун провів у Москві зустріч з журналістом видання «Росія Сьогодні» Л. Свирідовим, який був депортований із Польщі за шпигунство на користь РФ. Також він бере участь у заходах із «Всепольською молоддю», яка пов'язана з воєнізованим праворадикальним угрупованням «Задружне коло» та співпрацює з неонацистським угрупованням «Русів», що воює в лавах армії РФ.

Інший учасник акції на кордоні, власник PEO-Trans, громадянин Республіки Білорусь В. Гордеюк. Його брат Андрій проходить службу у 38-й окремій десантно-штурмовій бригаді армії Білорусі. Організаторами акції у Словаччині виступили представники організації «Союз автоперевізників Словаччини» (UNAS). Підтримала акцію праворадикальна партія «Наша Словаччина», яка виступає за «відновлення зв'язків» з РФ, лідер якої, словацький політик М. Котлеба у 2014 р. написала листа В. Януковичу, де порівняла Революцію Гідності з тероризмом (URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/world/europe/2023-11-22/specsluzhby-rf-mogut-byt-prichastny-k-blokirovaniyu-granic-ukrainy--rassledovanie/308986>. 2023. 22.11).

Директор Інституту світової політики, політичний експерт, автор книги «Гібридна війна» Є. Магда також вважає, що ситуація з блокуванням перевезень на польсько-українському кордоні є операцією російських спецслужб. Вона виконується руками окремих громадян Польщі для дестабілізації польсько-українських відносин та споживчого ринку України (із негативними наслідками). «Ініціатори цієї операції чітко вирахували дату її початку. Уряд Моравецького вже не може приймати тих чи інших рішень, партія “Право і справедливість” (ПіС) програла вибори коаліції опозиційних сил. І не зацікавлена в тому, щоб вирішувати проблеми, які воліє залишити наступникам. Новий уряд, який, найімовірніше, очолить лідер “Громадянської платформи” Дональд Туск, ще не сформований», – пояснює експерт.

У цій ситуації, на його думку, варто позбутися ілюзій та не вважати, що Д. Туск і його уряд насамперед вирішуватимуть питання розблокування кордону з Україною. «У них буде багато інших питань, при тому, що доведеться враховувати ще й фактор потужної опозиції з боку ПіС, – зазначає Є. Магда. – Думаю, що потрібні дії польських спецслужб, які мають з'ясувати – хто стоїть за організацією такого блокування. Українська влада має донести

до поляків свою позицію, пояснивши важливість нормального функціонування транспортного коридору, особливо з огляду на те, що ми продовжуємо відбивати російську агресію» (URL: <https://society.comments.ua/ua/news/developments/chi-diysno-e-rosiyskiy-slid-u-blokuvanni-ukrainskogo-kordonu-yak-sebe-proyavili-polyaki-721342.html>. 2023. 24.11).

Польський експерт, журналіст М. Сіерант також вважає, що росіяни використовують конфліктну ситуацію, щоб дестабілізувати відносини між Польщею й Україною. «Росіяни використовують момент, коли є незадоволення й конфліктна ситуація. РФ направлятиме своїх “корисних...” людей, які за гроші будуть робити все, щоб дестабілізувати відносини між Польщею й Україною та економіку обох країн. Дивує брак рішучості польської влади. Якщо й далі так піде, то українській стороні доведеться застосувати персональні санкції на компанії, які причетні до блокування кордону», – зауважив М. Сіерант.

Експерт також додав, що польським перевізникам варто подумати, чи не підрізають вони гілки, на яких сидять (URL: <https://espreso.tv/rf-vidpravlyae-na-polsko-ukrainskiy-kordon-korisnikh-idiotiv-dlya-destabilizatsii-ekonomik-obokh-krain-ekspert-sierant>. 2023. 23.11).

Своєю чергою експерт з міжнародної політики в Українському інституті майбутнього І. Куса не бачить російського впливу в блокаді поляками нашого кордону. На його погляд, це суто внутрішня польська політика. І вона пов'язана з протистоянням партії «Право і справедливість», представленої чинним Президентом А. Дудою та чинним прем'єром М. Моравецьким з опозиційними силами на чолі з лідером «Громадянської платформи» Д. Туском, які після жовтневих виборів претендують на формування свого уряду. Поки що такої можливості їм не дали, але, на думку експерта, скоріше, дадуть. А. Дуда тягне час, надавши право формувати уряд М. Моравецькому (URL: <https://society.comments.ua/ua/news/developments/golovni-visnovki-vid-blokuvannya-polyakami-kordonu-koli-situaciya-mozhe-virishitis-721353.html>. 2023. 24.11).

При цьому варто наголосити, що блокада пунктів пропуску на кордоні з Україною з боку польських перевізників перетворилася на чергове випробування для нашої країни, яка другий рік поспіль відбивається від широкомасштабної російської агресії. Словацькі перевізники своїми діями також ускладнили ситуацію. Хоча вже вранці 22 листопада рух вантажівок на кордоні із Словаччиною тимчасово розблокували, проте не виключено, що ситуація може повторитися. Якщо Словаччина, а пізніше Угорщина приєднаються до акції на повну силу, Україні доведеться користуватися залізничним транспортом.

Крім того, збереження таких відносин із цими країнами може означати, що шлях до вступу України у ЄС буде складним, оскільки наша держава може стати великим конкурентом іншим країнам.

Показово й те, що майже три тижні страйку на польському кордоні вже стали суттєвим ударом для української економіки (вище вказана оцінка Федерації роботодавців України, згідно з якою страйки на кордоні вже нанесли українській економіці шкоди в розмірі 400 млн євро). Тому не дивно, що навіть з боку українського бізнесу лунають заклики про те, що варто піти на зустріч протестуючим, скасувавши безвіз.

Водночас система квот, що діяла до війни суттєво стримувала двосторонню торгівлю між ЄС та Україною. Тепер, коли об'єднана Європа стала ледь не єдиним торговим партнером воюючої України, скасування «транспортного безвізу» може мати більш катастрофічні наслідки, ніж країна вже отримала внаслідок страйків перевізників.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Привітання Президента НАН України академіка А. Загороднього з нагоди 105-ї річниці від дня заснування Національної академії наук України.

«Вельмишановні колеги, дорогі друзі!

Щиро та сердечно вітаю вас із 105-ю річницею від дня заснування Національної академії наук України!

Сьогодні наша академія перегортає ще одну сторінку своєї величної історії, яка розпочалася в далекому 1918 р. За цей час НАН України пройшла дійсно великий шлях, стала найбільшою науковою організацією України, широко званою у світі. На всіх етапах історичного поступу України науковці академії самовіддано і плідно працювали над розв'язанням питань першорядного загальнонаціонального значення. Вони створювали наукові підвалини для піднесення промисловості й сільського господарства, зміцнення оборонної могутності держави, сфер освіти та культури. І ми по праву можемо пишатися досягненнями наших науковців, які збагатили скарбницю вітчизняної і світової науки унікальними розробками та винаходами.

Сьогодні, коли наша держава переживає складні й драматичні часи, Національна академія наук докладает усіх можливих зусиль для захисту нашої державності та наближення перемоги України в боротьбі з російськими окупантами. Поряд з проведенням фундаментальних досліджень з пріоритетних напрямів світової науки наші науковці зосереджені на роботах, пов'язаних із зміцненням обороноздатності та безпеки країни, на допомозі Збройним силам України, вирішенні складних завдань післявоєнної відбудови.

Упевнений, що Національна академія наук України гідно пройде крізь важкі виклики сьогодення й надалі відіграватиме вагомий роль у відновленні та розвитку нашої держави. Ми маємо зробити все від нас залежне для того, аби наші винаходи і відкриття давали реальну користь на благо українського народу.

Звісно, реалізація всіх планів неможлива без наших талановитих науковців. Пишаюся та дякую кожному, хто в цей важкий час не полишив своїх обов'язків і став прикладом стійкості та відданості науці й академії.

Ще раз вітаю зі знаковою датою в житті Національної академії наук України! Бажаю всім міцного здоров'я, плідного наукового пошуку, вагомих професійних здобутків, а також найскорішої перемоги над ворогом, миру рідній українській землі та процвітання нашої академії.

А ще хочу подякувати незламним Збройним силам України, які героїчно захищають нашу свободу і незалежність, дають нам змогу відзначати 105-річчя нашої академії (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 27.11).

* * *

27 листопада виповнюється 105 років від дня народження видатного українського вченого зі світовим ім'ям, багаторічного президента Національної академії наук України академіка Б. Патона.

Академія 27 листопада вшановує 105-ту річницю від дня народження видатного українського вченого в галузі зварювання, металургії та технології металів, матеріалознавства, талановитого організатора науки, державного й громадського діяча, багаторічного президента Національної академії наук України, директора Інституту електрозварювання імені Є. О. Патона НАН України, першого Героя України академіка Б. Патона. Його ім'я є синонімом цілої епохи передових наукових відкриттів і непересічних винаходів, найгучніші з яких захоплюють і сьогодні.

Б. Патон народився 27 листопада 1918 р., у день заснування Національної академії наук України, у Києві в сім'ї видатного науковця та інженера, професора Київського політехнічного інституту Є. Патона. Із самого дитинства він ріс в атмосфері відданості науці, а в майбутньому разом зі своїм батьком створив всесвітньо відому Патонівську наукову школу.

Усе своє життя Б. Патон натхненно й плідно працював, додержуючись життєвого кредо: «Наука – це моє життя». Протягом десятиліть він був провідником прогресивної української технічної та наукової думки, величезні зусилля докладав для впровадження у всі сфери суспільного життя нових знань, технологій, виробничих новацій.

Організаторський талант, життєва мудрість, величезний досвід, глибокі знання в багатьох галузях, міжнародний авторитет Б. Патона довгі роки сприяли збереженню та розвитку наукового потенціалу України. Величина постаті Б. Патона на чолі академії давала підстави впевнено дивитися в майбутнє України, бачити її дійсно успішною та шанованою у світі.

Б. Патон, без перебільшення, легендарна особистість, геніальний учений, а також відданий син своєї Батьківщини. Він мав неперевершений дар вести за собою в ім'я високої мети великі колективи науковців, захоплювати їх невичерпним ентузіазмом, створювати сприятливі для творчості умови. Усі, кому пощастило жити й працювати поряд з ним, відзначали його фантастичну

енергію та працездатність, гострий розум, надзвичайну організованість і водночас глибоку людяність, порядність, відкритість до спілкування, тактовність, щирість, теплий гумор.

Світла пам'ять про Б. Патона назавжди залишиться в серцях колег, друзів, усіх, хто знав його і працював поруч. Численні наукові ідеї та творчі задуми видатного науковця й нині живуть і знаходять своє втілення в діяльності академії. Життєвий шлях Б. Патона ще довго буде взірцем для багатьох поколінь науковців, надихатиме на вагомі наукові здобутки на благо держави та її громадян (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 27.11).

* * *

Під головуванням президента Національної академії наук України академіка А. Загороднього 15 листопада 2023 р. відбулося чергове засідання Президії НАН України.

Цього дня було заслухано дві наукові доповіді.

З доповіддю «Про перспективи використання лазерних технологій для підвищення обороноздатності України» виступила старший науковий співробітник відділу лазерної спектроскопії Інституту фізики НАН України кандидат фізико-математичних наук Л. Держипольська.

В обговоренні доповіді виступили радник директор, головного конструктора Казенного підприємства спеціального приладобудування «Арсенал» член-кореспондент НАН України М. Лихоліт, в. о. директора Інституту радіофізики та електроніки ім. О. Я. Усикова НАН України доктор фізико-математичних наук Ю. Логвінов, завідувач відділу Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України кандидат технічних наук А. Бернацький. До дискусії також долучилися академіки НАН України В. Локтєв, В. Семиноженко, Я. Яцків, В. Горбулін, член-кореспондент НАН України А. Негрійко.

Далі доповідь «Лінгвістичні виміри проблем національної безпеки та оборони України» представив директор Українського мовно-інформаційного фонду НАН України академік НАН України В. Широков. Він поінформував про роботу, яку здійснює його установа з розроблення та впровадження сучасних інтелектуалізованих мовно-інформаційних систем і технологій, що має важливе значення в тому числі для оборонного сектору.

Доповідач наголосив, що, зважаючи на еволюцію вебу, характер функціонування мови трансформувався від суто гуманітарного в технологічний. Дослідження природи, походження і взаємостосунків мови й інтелекту, так само як і відповідні технологічні застосування набули першорядної актуальності.

За словами академіка В. Широкова, сучасне інтелектуальне лінгвістичне опрацювання та дослідження природномовних текстів включає в себе всі мовознавчі аспекти, а саме: граматичні (морфологічні, синтаксичні, орфографічні та ін.), семантичні, лінгвопрагматичні (зокрема, стилістичні),

ономастичні тощо. Його невід'ємною частиною є також вивчення смислових, когнітивних, логічних аспектів, притаманних тексту і виражених мовними засобами (смислових девіацій, колізій, суперечностей тощо), досліджуваних методами лінгвістичної концептології з елементами логіко-лінгвістичних числень. Загалом дослідження має охоплювати всі структурно-субстанційні рівні мовної системи. Таким чином, очевидною стає нагальна потреба в модернізації вітчизняної наукової мовно-інформаційної бази. Ідеться насамперед про те, що в теорії й практиці інформаційних систем одержало назву лінгвістичного забезпечення інтелектуальних інформаційних технологій. Це обумовлює і відповідну корекцію системи традиційних мовознавчих досліджень, їх переорієнтацію на сучасні, еволюційно зумовлені й технологічно орієнтовані парадигми лінгвістичного дослідження.

За цих умов розвиток і впровадження власних інтелектуальних методів, засобів і технологій оперування мовно-інформаційними процесами вже стало життєво важливим для України.

В обговоренні доповіді виступили начальник Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних сил України, доктор технічних наук, генерал-майор І. Чепков, директор Інституту нейрохірургії ім. академіка А. П. Ромоданова НАМН України, доктор медичних наук, член-кореспондент НАМН України В. Розуменко, декан філологічного факультету Донецького національного університету ім. В. Стуса (м. Вінниця), член-кореспондент НАН України А. Загнітко, головний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ України, доктор юридичних наук, академік НАПрН України В. Шакун. До дискусії також долучилися академіки НАН України Г. Скрипник, А. Наумовець, член-кореспондент НАН України Б. Ажнюк.

Учасники обговорення відзначили перспективність та інноваційність міждисциплінарних досліджень, пов'язаних з природою інтелекту й мови, та їх зв'язку із сучасними технологіями. Також було наголошено на важливості врахування здобутків учених у цьому напрямі в інтересах безпеки й оборони держави, а також на необхідності активізації роботи з підготовки наукових кадрів у галузі інтелектуальних лінгвістичних технологій.

Учасники засідання відзначили високу актуальність і вагомість наукових результатів, представлених у доповідях. Кожна з них викликала активний інтерес та жваву дискусію.

Насамкінець було розглянуто декілька кадрових і поточних питань (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 15.11*).

* * *

Засідання Південного наукового центру НАН України та МОН України з нагоди Всесвітнього дня науки в ім'я перемоги, миру та розвитку

В урочистому заході взяли участь представники закладів вищої освіти й наукових установ Одеси, яким вручили відзнаки та нагороди від імені

Національної академії наук України та Південного наукового центру НАН України й МОН України.

Крім того, на засіданні обговорили пріоритети збереження та примноження потужного дослідницького потенціалу Одеси, давні наукові й освітні традиції. Адже науковий доробок Півдня України є значним і відіграє істотну роль у відновленні й розвитку країни (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2023. – 14.11).*

* * *

Академік В. Семиноженко взяв участь в урочистостях з нагоди 100-річчя Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» у Харкові.

На початку листопада 2023 р. з нагоди 100-річчя Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України зібралися представники обласної та міської влади, силових відомств, судові експерти, криміналісти; представники освітянської та академічної спільноти Харківщини.

Голова Північно-Східного наукового центру НАН України й МОН України академік НАН України В. Семиноженко привітав колектив інституту з ювілеєм і вручив відзнаки та нагороди від імені Національної академії наук України. «Інститут зараз відіграє визначну роль у широкому спектрі складних питань, пов'язаних з наслідками війни, і ефективність його роботи обумовлена насамперед наявністю розвинутої наукової бази та співпрацею з інститутами Національної академії наук України», – зазначив він.

Довідково. Упродовж 100 років Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» здійснює судово-експертну діяльність, провадить науково-дослідну й дидактичну роботу, бере участь у багатьох експериментальних програмах і розробляє методики проведення судових експертиз за різними напрямками з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою та об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки й техніки. За цей час центр став однією з найпотужніших судово-експертних установ України.

Нині Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса має у своєму складі унікальних експертів, потужну науково-методичну базу та постійно працює над удосконаленням наявних і розробленням нових видів досліджень. Його фахівці проводять експертизи за понад 70 спеціальностями та сприяють розслідуванню найбільш резонансних справ (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2023. – 14.11).*

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Інтерв'ю академіка Е. Лібанової «Україна має уникнути повоєнної хвилі міграції, коли пойдуть чоловіки»

Чому дефіцит робочої сили в Україні є неминучим? Наскільки вагомий ризик повоєнної міграції? Чи дійсно багато з тих, хто поїхав від війни, чекають на поліпшення безпекової ситуації для повернення в Україну? Про це та багато іншого розповіла у своєму інтерв'ю медійній платформі «Суспільне» академік-секретар Відділення економіки НАН України, директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України академік Е. Лібанова. Вона зазначила: «Головне сподівання – повернення українців. Але всі не повернуться. Більше того, я дуже хочу, щоб ми уникли повоєнної хвилі міграції. Коли чоловіки пойдуть».

Е. Лібанова пояснила, що жінки за кордоном адаптуються, знаходять роботу, влаштовують дітей у школи та садочки, отже, імовірно, чоловіки після завершення війни захочуть приєднатися до своїх родин.

Дійсно, багато тих, хто поїхав від війни, стверджують, що чекають на завершення війни або поліпшення безпекової ситуації для повернення в Україну, проте, на думку вченої, для цих жінок це теоретичне запитання, і реальне рішення вони ухвалюватимуть тоді, коли вже «стане питання рубашки»: «Коли люди виїздили, 90 % казали, що повернуться. Сьогодні вже не 90 %. І, на жаль, ця кількість зменшуватиметься. По-перше, вони там адаптуються. По-друге, кожен місяць війни призводить до руйнування – житла, інфраструктури. Робочі місця втрачаються і т. д.» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 16.11).

* * *

На медійному ютуб-каналі «Укрлайф UKRLIFE tv» вийшло інтерв'ю з директором Інституту соціології НАН України членом-кореспондентом НАН України Є. Головахою.

Говорячи про результати чергової хвилі моніторингу минулого року, Є. Головаха назвав їх фантастичними, передусім тому що вони виявили неймовірну здатність українців у тяжких умовах війни зберігати високий рівень стресостійкості та оптимізму.

Зокрема, оцінка економіки у відповідях респондентів зросла з тоді ще відносно мирного 2021 р. в 1,5 раза, попри величезні втрати території, підприємств, бізнесів. «Цього року є певне зниження, що зрозуміло – стало складніше під час війни. Однак настрої людей у цілому покращилися – українці зрозуміли, що наша економіка була не такою вже і поганою, у тому числі інфраструктура таки витримала. Ну і, звісно, зіграла роль допомога партнерів. Але це не проста благодійність з їхнього боку. Ми воюємо за цінності свободи та демократії, тому партнери й підтримали Україну, бо це є інвестиції і у їхню безпеку», – зауважив Є. Головаха.

Учений констатував, що 2023 р. у цілому менш оптимістичний: «Ми були дещо ейфорійними в оцінюванні справ держави у 2022 р., тепер є певна втома і розчарованість, але люди не готові віддавати територію в обмін на перемир'я. Були завищені очікування щодо контрнаступу та повернення окупованих територій, тому й спостерігається зниження оцінок. Сподівалися на більшу і швидшу поставку зброї та боєприпасів партнерами. Зрозуміли, що раніше склалася в масі спрощена оцінка російської армії, недооцінка налаштованості росіян на війну та перебудову своєї економіки на військовий лад. Зниження є, але воно не принципове. Щодо статті Залужного, то вона була потрібна, бо замість невизначеності українці почули правду й реалістичну оцінку».

Відповідаючи на запитання ведучої щодо дослідження стресу від війни, Є. Головаха вказав, що воно проводилося науковцями академії. Це дослідження очолював його учень і заступник доктор соціологічних наук С. Дембіцький. На основі відомого потужного тесту комплексного методу виміру психічних станів, який уперше в Україні застосувала Н. Паніна, він створив оперативну методику на дев'ять питань і показав, зокрема, що нині в українців рівень стресу в 2023 р. не вищий, ніж у 2020 р. Однак, констатував соціолог, війна є найсильнішим стресором для українців, значно більшим, ніж ковід, бо позначається на всіх аспектах нашого життя. Однак адаптивний ресурс населення, як показали, зокрема, дослідження Інституту соціології НАН України, дуже високий, тому українці не готові йти на невиправдані поступки ворогу.

Є. Головаха особливо підкреслив, що за кожною цифрою дослідження стоять живі люди: «Навіть якщо дослідження показують, що тільки 14 % українців перебувають у стані стресу, потрібно розуміти, що це сотні тисяч людей, які страждають. Вплив ЗМІ, які часом надміру детально та натуралістично описують жахіття війни, загибель людей, у тому числі дітей, знищення будинків і цілих поселень – чи не найбільший стресор. Люди мають відволікатися від жахів, які є і в реальності, і у ЗМІ. Спілкування з іншими – це фактор збереження стресостійкості. Ми маємо турботливо ставитися один до одного, не дозволяти собі тиску та цькування інших. Але й над посиленням своєї стресостійкості також потрібно турбуватися кожному з нас. Психотип впевненого в собі оптиміста в колі рідних, близьких і друзів – це тип особистості, який найбільш успішно протистоїть стресу. Фіксували ми й нереалістичний оптимізм – в оцінках термінів завершення війни, зізнався дослідник. Це захисний механізм. Але останнім часом поступово збільшується реалізм, хоча рівень стресостійкості українців в цілому зберігається».

Завершуючи розмову, Є. Головаха резюмував: «Дослідження нашого інституту переконливо підтверджують, що українці заслуговують на повагу за те, що в надскладних умовах війни гуртуються, чинять опір, протидіють стресам і вірять у перемогу!» *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 23.11).*

Науковці Академії наук України описали найдавніший у Європі вид китоподібних.

Міжнародне фахове рецензоване видання «Biological Journal of the Linnean Society» («Біологічний журнал Ліннеївського товариства», Велика Британія), що спеціалізується на еволюційній біології, 31 жовтня 2023 р. опублікувало статтю «A cetacean limb from the Middle Eocene of Ukraine sheds light on mammalian adaptations to life in water» («Кінцівка китоподібного з середнього еоцену на території сучасної України проливає світло на пристосування ссавців до життя у воді»). З-поміж її авторів – науковці Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України та Національного науково-природничого музею НАН України. Автори першими у світі на реальному матеріалі описали досі не підтверджену, хоча й передбачену раніше стадію еволюції китоподібних – наявність задніх кінцівок у повністю водного виду, який до того ж виявився найдавнішим серед знайдених у Європі, про які відомо науці. Про цей визначний дослідницький результат пресслужба НАН України розпитала автора-кореспондента статті провідного наукового співробітника відділу еволюційної морфології Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, доктора біологічних наук, професора П. Гольдіна.

«Наша стаття присвячена описові нової палеонтологічної знахідки й інтерпретації її еволюційного та функціонального значення в перетвореннях скелета китів до водного способу життя. Це [тобто знахідка] частина тіла кита – скам'янілі кістки еоценової епохи, віком від 43 до 42 млн років. Кістки було знайдено в 1951 р. на півночі Луганщини – неподалік с. Булгаківка, що приблизно на півдорозі між Старобільськом і Рубіжним. Тоді їх не визначили – лише позначили, що вони, імовірно, належать якомусь морському ссавцю. І ось тепер, 70 років потому, завдяки гранту Національного фонду досліджень України ми з колегами описали цю знахідку, створили тривимірні моделі кісток, поєднали їх і з'ясували, що це частина задньої кінцівки китоподібного.

Знахідка унікальна тим, що кінцівка за своєю будовою нагадує ласт або плавець. Бо ж сучасні кити мають тільки грудні плавці. А прадавні кити – предки сучасних – мали взагалі не плавці, а ноги. Тобто їхні передні й задні кінцівки були подібні до кінцівок наземних тварин або, наприклад, тюленів. Досі не знаходили такого кита, який мав би задні кінцівки-плавці на зразок передніх кінцівок-плавців, тобто ноги-плавці. Отже, перша в історії науки знахідка такої ноги-плавця – наша. Загалом еволюційні реконструкції передбачали можливість цієї стадії в еволюції китоподібних. Скажімо, така стадія еволюції була в іхтіозаврів: на ранніх етапах вони мали дві пари схожих кінцівок – передні й задні, а потім задні зменшилися (не зникли, а саме зменшилися), як це сталося і із сучасними китами. До такої ж стадії дійшли й плезіозаври – у них теж були повноцінні задні кінцівки, абсолютно схожі на передні. А от щодо китів існували тільки припущення. А ми їх підтвердили.

Цікаво, що задні кінцівки-плавці іноді проявляються в сучасних дельфінів – як атавізми. Це трапляється дуже рідко. Сучасній науці відомий один випадок, коли у дельфіна-афаліни у Японії виявили задні плавці, подібні до передніх. Але це виглядало як диво, як щось екстраординарне. Ми ж знайшли викопну, давно вимерлу тварину з приблизно такою ж будовою кінцівок.

До речі, я не випадково почав із визначення віку знахідки (43–42 млн років). Це найдавніша знахідка китоподібних у Європі».

Наостанок учений зазначив: «Будемо обробляти вже одержані результати. Адже і цю, і попередню працю ми підготували в межах підтриманого Національним фондом досліджень України проекту з вивчення перетворення скелету під час переходу тварин до водного й повітряного способів життя. Маємо дуже багато результатів, які тепер потрібно оприлюднити, що ми й робимо. Отже, найближчим часом сподіваємося на нові публікації з цієї теми» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 13.11).

Здобутки української археології

Археологічні дослідження Давнього Вишгорода у 2023 р.

У вересні 2023 р. Вишгородська археологічна експедиція Інституту археології НАН України та Вишгородського історико-культурного заповідника відновила планові дослідження Давнього Вишгорода, одного з провідних адміністративних, релігійних і ремісничих центрів Давньоруської держави. Роботи було зосереджено в центральній частині вишгородського посаду – найбільшого середньовічного гончарного осередку Східної Європи. Ділянка поблизу Музею гончарства Вишгородського історико-культурного заповідника, площею 20 м², примикала до розкопу 2016 р. Її дослідження мають доповнити наявні відомості щодо планувальної структури княжого міста, ремісничої діяльності та матеріальної культури його населення.

На ділянці виявлено кілька господарських ям XI–XII ст., а найцікавішим археологічним об'єктом виявилася виробнича споруда початку XI ст., пов'язана з обробленням металів. Про таке призначення свідчать численні знайдені тут ливарницькі тиглі, металургійні шлаки та інші відходи виробництва, абразивний камінь для заточки голок, шил або рибальських гачків. Із заповнення споруди походить і значна кількість цінних індивідуальних знахідок: бронзові прикраси ременів та кінської зброї, два залізні ключі, кілька ножів, рибальський гачок, пряслице тощо. Особливий інтерес становлять поясна накладка, орнамент якої вірогідно імітує скандинавський стиль bogge, та фрагмент кінської налобної прикраси – решми.

Вірогідно, на першому етапі функціонування вишгородського посаду виготовлення та оброблення металів було другорядним видом діяльності місцевих ремісників (основним було гончарство), тоді як у середині XI ст. на

західній околиці посаду виникає спеціалізований ковальсько-металургійний осередок. Здобутий під час розкопок фауністичний матеріал дасть змогу уточнити харчовий раціон вишгородських ремісників, а отримані завдяки промивці ґрунту зернівки – характер їхньої сільськогосподарської діяльності. Дослідження суміжної ділянки планується на наступний рік (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 13.11*).

Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки

Діалог інституцій – діалог суспільств. Українсько-польська наукова та культурна співпраця у 1990-х – на початку 2000-х років.

Під час заходу заслухано виступ старшого наукового співробітника Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України кандидата історичних наук Л. Хахули. Доповідач узагальнив інституційний досвід наукової співпраці українських та польських історичних середовищ. Зокрема, наголосив на конструктивних передумовах налагодження спільної наукової діяльності на початку 1990-х років. Підкреслено, що наукові та університетські осередки Львова (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львівський національний університет ім. І. Франка), Луцька (Волинський національний університет ім. Лесі Українки), Івано-Франківська (Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника), Києва [Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України (до 1997 р. – Інститут національних відносин і політології НАН України)] у першій половині 1990-х років зав'язали тісні контакти з польськими партнерськими інституціями.

У своєму виступі Л. Хахула також розглянув інституційне забезпечення польської культурної промоції в Україні у 2001–2005 рр., зазначивши, що польську культурну дипломатію в зазначений період реалізовували спеціальні інститути, наприклад Центр міжнародної культурної співпраці «Інститут А. Міцкевича», відповідальний за організацію Року Польщі в Україні у 2004–2005 рр. Дослідник підсумував, що інституційний чинник польсько-української взаємодії було зміцнено рядом спільних проєктів, хоча «стійкішими» залишалися дослідницькі ініціативи, спрямовані на вивчення соціокультурної історії, повсякдення, історіографії тощо. Разом з тим ріст популярності в Польщі концепції «нової історичної політики» відобразився на активності польської культурної дипломатії, проте не перервав інституційної тяглості у взаєминах.

В обговоренні доповіді взяли участь завідувач Центру доктор історичних наук М. Литвин та співробітники центру – кандидат історичних наук О. Аркуша, кандидат історичних наук О. Піх, які актуалізували потребу незаангажованих підходів у дослідженні минулого та необхідність постійного збагачення спільного проєктно-дослідницького досвіду вчених України й Польщі.

Завідувач кафедри міжнародної інформації Національного університету «Львівська політехніка» доктор політичних наук В. Гулай охарактеризував інформаційні аспекти популяризації українсько-польської наукової співпраці та виклики російської деструктивної діяльності щодо України й Польщі.

Завідувач кафедри історії Центральної та Східної Європи Львівського національного університету ім. І. Франка доктор історичних наук Л. Зашкільняк закликав розрізняти державну на громадську форми українсько-польської взаємодії, а також наголосив на інституційній тяглоті наукових, освітніх й культурних зв'язків.

Учасники заходу також обговорили досвід та перспективи співпраці установ Національної академії наук України й Польської академії наук, зокрема діяльність Українсько-польської історичної комісії (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 15.11*).

* * *

Національну академію наук України відвідали професори М. Ларссон та Е. Аурелл зі Швеції.

У будівлі Президії Національної академії наук України 20 листопада 2023 р. відбулася зустріч президента НАН України академіка А. Загороднього з високими гостями зі Швеції, які прибули до нашої країни на запрошення академії, – професором Стокгольмського університету, членом Нобелівського комітету з фізики іноземним членом НАН України М. Ларссоном і професором Королівського технологічного університету Е. Ауреллом. Також була присутня дружина М. Ларссона В. Ларссон.

Того ж дня у Великому конференц-залі НАН України гості прочитали лекції для всіх охочих.

Зі сторони Національної академії наук України були присутні президент НАН України академік А. Загородній; член Президії НАН України, академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік В. Локтєв; член Президії НАН України, академік-секретар Відділення хімії НАН України, директор Інституту хімії поверхні ім. О. О. Чуйка НАН України академік М. Картель; учений секретар Відділення хімії НАН України кандидат біологічних наук О. Дзюба; заступник начальника Відділу міжнародних зв'язків НАН України С. Максимчук.

На завершення зустрічі професор М. Ларссон переказав вітання Національній академії наук України від Шведської королівської академії наук та Австрійської академії наук, зокрема від іноземного члена НАН України А. Цайлінгера, який не зміг прибути до України особисто, але записав спеціальне відеозвернення до українських колег.

Професор Е. Аурелл передав лист підтримки від Відділення статистичної та нелінійної фізики Європейського фізичного товариства (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 15.11*).

* * *

Національну академію наук України відвідала делегація Французького національного центру наукових досліджень і Європейської організації з ядерних досліджень.

Національну академію наук України відвідали директор з досліджень Французького національного центру наукових досліджень (CNRS) професор М.-Е. Грос Шун і представник колаборації LHCb Європейської організації з ядерних досліджень (CERN) доктор В. М. Вагноні. На зустрічі були також присутні директор Міжнародної асоційованої лабораторії «LIA IDEATE» у Франції С. Барсук і директор лабораторії О. Безшийко.

Зустріч відбулася 15 листопада 2023 р. у Президії Національної академії наук України.

Національну академію наук на зустрічі представили віцепрезидент НАН України академік В. Богданов, академік-секретар Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України, директор Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України академік І. Кривцун, директор Інституту сцинтиляційних матеріалів НАН України академік Б. Гриньов, учений секретар Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України І. Кочешев, заступник начальника Відділу міжнародних зв'язків НАН України С. Максимчук.

Привітавши гостей і представивши їм своїх українських колег, віцепрезидент НАН України академік В. Богданов коротко поінформував про статус, основні завдання, структуру й напрями діяльності Національної академії наук України, особливо підкресливши розвиток міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва. Зокрема, він поінформував про багаторічні плідні наукові зв'язки з Національним центром наукових досліджень Франції.

Нагадаємо, що CNRS є найбільшою французькою науково-дослідною установою, що об'єднує державні організації Франції, які спеціалізуються в галузі прикладних і фундаментальних досліджень, та координує їх діяльність на національному рівні.

Також академік В. Богданов відзначив тісну співпрацю академії з Європейською організацією з ядерних досліджень, що базується на Угоді між Україною та CERN щодо надання нашій країні статусу асоційованого члена в CERN. Найбільш активно співпрацюють із CERN ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут» (ННЦ ХФТІ), Інститут сцинтиляційних матеріалів, Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова та Інститут ядерних досліджень.

Сьогодні співпраця здійснюється як шляхом прямих контактів з фахівцями CERN, так і шляхом реалізації академічної програми з фізики високих енергій.

Академік В. Богданов підкреслив, що академія зацікавлена в розширенні, продовженні та активізації співпраці з CNRS і CERN.

У свою чергу В. М. Ваггоні передав слова привітання та підтримки для академії та всього українського народу від керівництва CERN. Він зазначив, що за останні роки співпраця українських дослідницьких груп із CERN істотно розширилася. Однією з найголовніших цілей свого візиту він назвав пошук шляхів і способів ще більше розширити та розвинути це співробітництво.

У розмові з іноземними гостями академік Б. Гриньов обговорив питання функціонування обчислювального грид-кластеру в ННЦ ХФТІ. Він повідомив про складне становище, у якому перебуває нині Харківський фізико-технічний інститут після численних обстрілів російськими військами. В. М. Ваггоні пообіцяв посприяти наданню допомоги від CERN на відновлення наукової інфраструктури (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*). – 2023. – 17.11).

Наукові видання НАН України

Вийшов друком черговий випуск всеукраїнської газети для науковців та освітян «Світ» [№ 41–42 (1269–1270) за листопад 2023 р.]

У номері:

– с. 1 і 4 – стаття головного редактора газети «Світ» Л. Остролуцької «XII Міжнародний фестиваль Sikorsky Challenge 2023 відбувся. Робота над проєктами, ідеями та розробками триває»;

– с. 2 – хроніки українського спротиву «Війна. Вистояти і перемогти» (25 вересня – 6 жовтня 2023 р.);

– с. 3 – стаття журналіста Д. Шулікiна «Цивiлiзацiйна вiйна. Уроки для всiх» – про круглий стiл в Українському державному університеті ім. М. П. Драгоманова, який організували Федерація всесвітнього миру України й Українська Рада Миру;

– с. 4 – репортаж Д. Шулікiна «Швидка допомога – із країни з великим серцем» – про передання п'яти медичних спецавтомобiлiв швидкої допомоги Збройним силам України в межах проєкту «Українська мiсiя I. Вiтенька»;

– с. 5 – статті Д. Шулікiна «Захищена лiнiя зв'язку, університет у смартфонi і платформа для ветеранiв» (про проєкти, представлені на секції «Інформаційні технології, цифрова країна, кібербезпека» фестивалю «Sikorsky Challenge 2023») і «Важливі акценти у воєнні та повоєнні часи» (про дискусію «Інновації в оборонно-промисловому комплексі у воєнні та післявоєнні часи»);

– с. 6 – стаття журналістки Н. Кулик «Інновації потрібні бізнесу, містам і країні» – про панельну дискусію «Вирішення проблем розвитку Інноваційної екосистеми Sikorsky Challenge Ukraine воєнного і післявоєнних часів» у межах Фестивалю інноваційних проєктів;

– с. 7 – стаття журналіста О. Листопада «Блакитне Чорне море» – про розвиток так званої блакитної економіки в чорноморському регіоні;

– с. 8 – стаття журналістки С. Галати «Наука для фронту і тилу» – про проєкти, представлені в секціях «Інфраструктура та промисловий хайтек» і

«Біомедична інженерія та здоров'я людини» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 20.11).

* * *

Пропонуємо вашій увазі чергові випуски [№ 8 (190), вересень 2023 р.; № 9 (191), жовтень 2023 р.] інформаційно-аналітичного бюлетеня «Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс», підготованого в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського.

У вересневому номері:

– міжнародне партнерство для забезпечення стійкості науки й освіти в Україні;

– Кабінет Міністрів України врегулював питання державної атестації наукових установ і ЗВО;

– битва на «історіографічному фронті» російсько-української війни триває;

– QS World University Rankings: Europe 2024;

– збереження фондів як пріоритетний напрям у діяльності бібліотек в умовах воєнного стану.

У жовтневому номері:

– квантові процеси в тенденціях інформаційного розвитку;

– війна з Росією: втрати й ризики для культурної спадщини України;

– грантові можливості для українських науковців від CRDF Global;

– лауреати Нобелівської премії-2023;

– книжкова україністика від НАН України;

– збереження та інноваційний розвиток бібліотек у сучасних умовах.

«Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс» – щомісячний інформаційно-аналітичний бюлетень матеріалів медіа, у якому висвітлюються питання підвищення ефективності наукової діяльності, перебіг реформування української науки, її внесок у суспільний розвиток і підвищення обороноздатності країни, подається інформація про міжнародну наукову співпрацю, здобутки української науки та досвід розвитку наукових досліджень закордоном. Докладно аналізуються публікації про проблеми цифрової трансформації суспільства, впровадження інноваційної моделі економіки, сучасні аспекти наукової цифрової комунікації. Особлива увага приділяється суспільній дискусії з питань реформування наукової сфери та популяризації науки в українському суспільстві. Подаються наукові статті й аналітичні матеріали науковців Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

Бюлетень є додатком до журналу «Україна: події, факти, коментарі» (виходить двічі на місяць), присвяченого висвітленню й аналізу найактуальніших подій суспільного життя в економічній, політичній і соціальних сферах, проблемам ефективності державотворчого процесу в

Україні (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 20.11*).

* * *

Вийшов друком п'ятий номер науково-популярного журналу «Світогляд» (вересень – жовтень) за 2023 р.

Видання журналу здійснює Національна академія наук України разом з Головною астрономічною обсерваторією НАН України.

Цей випуск присвячено знаковій події – 150-річному ювілею Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ), найдавнішої всеукраїнської науково-освітянської організації. Товариство завжди було популяризатором української національної ідеї, активним учасником громадсько-культурного життя, поширювачем наукових знань про Україну й українців.

«Сьогодні НТШ об'єднує понад 3 тис. науковців з усієї України», – зазначив президент НАН України, академік НАН України А. Загородній у Вітанні Науковому товариству ім. Т. Шевченка» та побажав «усім членам НТШ творчого натхнення, плідної праці та нових вагомих здобутків задля найскорішої Перемоги над ворогом і світлого майбутнього нашої Батьківщини».

Історії та видатним діячам Наукового товариства ім. Т. Шевченка присвятили свої статті сучасні дійсні члени НТШ (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 16.11*).

Нагороди і відзнаки

З метою увічнення подій Революції гідності та вшанування подвигу Героїв Небесної Сотні Міністерство освіти і науки України щороку призначає 25 стипендій найкращим молодим ученим. Державні іменні стипендії на 2024 р. отримали три науковці академії.

Такі стипендії призначають за вагомий внесок у розвиток української науки, посилення міжнародного авторитету України та внесок у розвиток демократичних і гуманістичних цінностей у сфері науки й освіти.

Переможцями конкурсу на здобуття державних іменних стипендій на 2024 р. стали 25 найкращих молодих учених України, які взяли участь у конкурсі. Серед них науковці академії:

1. Стипендія імені Н. Войтовича:

– директор Міжнародного науково-навчального центру інформаційних технологій та систем НАН та МОН України кандидат технічних наук О. Волков;

– молодший науковий співробітник Головної астрономічної обсерваторії НАН України, аспірантка 4-го року навчання Інституту фізики НАН України О. Компанієць;

2. Стипендія імені У. Голоднюка:

– секретар Ради молодих вчених Інституту економіки промисловості НАН України доктор філософії Б. Логвіненко.

Вітаємо переможців! (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 23.11).

* * *

Конкурс науково-дослідних проєктів спільних колективів науковців Київського національного університету ім. Т. Шевченка та Національної академії наук України на 2024–2025 рр.

Державна організація «Відділення цільової підготовки Київського національного університету ім. Т. Шевченка при Національній академії наук України» (далі – ВЦП КНУ ім. Т. Шевченка) оголошує конкурс науково-дослідних проєктів спільних колективів науковців Київського національного університету ім. Т. Шевченка (далі – університет) та Національної академії наук України (далі – академія) на 2024–2025 рр. за напрямками:

- фізика та астрономія;
- біологія й медична наука;
- математика та кібернетика.

Мета конкурсу полягає в розширенні наукової співпраці академії та університету, ширшому залученні талановитих студентів старших курсів до наукової діяльності. Обов'язковою умовою участі в конкурсі є паритетне представництво виконавців проєкту від університету та наукових установ академії. Керівництво проєктом спільно здійснюватимуть співкерівники від університету та академії.

Термін приймання запитів: 15 листопада – 15 грудня 2023 р.

Запити для участі в конкурсі необхідно подати в двох примірниках до ВЦП КНУ ім. Т. Шевченка за адресою: бул. Академіка Вернадського, 36, Київ, 03142, 8 поверх, кім. 816. Контактний телефон: (067) 986-38-02, Шарай Ірина, електронна пошта: science_vcp@ukr.net.

Відбір проєктів здійснюватиметься на основі незалежної наукової експертизи. Затверджений перелік проєктів, що переможуть у конкурсі, буде розміщений на вебсайті академії. Усіх авторів проєктів буде повідомлено про результати їх участі в конкурсі.

Детальні умови проведення конкурсу:

1. Конкурс оголошено на підставі спільного наказу Національної академії наук України (академія) та Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (університет) від 26 січня 2022 р. № 45/№ 40-32 «Про вдосконалення роботи Відділення цільової підготовки Київського національного університету ім. Т. Шевченка при Національній академії наук України» та Положення про проведення Конкурсу проєктів науково-дослідних робіт спільних колективів науковців Київського національного університету ім. Т. Шевченка та Національної академії наук України, затвердженого розпорядженням Президії НАН України від 29.11.2021 № 621.

2. Метою конкурсу є розширення наукової співпраці академії та університету, ширшого залучення талановитих студентів старших курсів до наукової діяльності.

3. У конкурсі беруть участь проекти фундаментальних досліджень, виконавцями яких є науковці академії та університету на умовах паритетного представництва. Керівництво проектами здійснюється співкерівниками проектів від академії та університету.

4. При проведенні конкурсу переваги надаються проектам, до колективу виконавців яких включено молодих учених (студентів старших курсів, зокрема тих, що виконують дипломні роботи в установах академії) та аспірантів.

5. Конкурс проводиться за такими науковими напрямками:

- фізика і астрономія;
- біологія та медична наука;
- математика та кібернетика.

6. Для участі в конкурсі виконавець у зазначений термін подає запит на виконання проекту за формою відповідно до додатку 5 Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень у Національній академії наук України, затвердженого постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 339 (зі змінами).

Формування та друк запитів на виконання проектів для участі в конкурсі здійснюється засобами розподіленої інформаційної технології підтримки науково-організаційної діяльності НАН України (РІТ НОД НАН України) з використанням цифрових облікових записів у домені nas.gov.ua. Інструкції щодо оформлення Запиту на виконання науково-технічного проекту.

Запити для участі в конкурсі формуються в системі РІТ НОД НАН України як запит від співробітника ДО «ВЦП КНУ ім. Т. Шевченка при НАН України». Для цього потрібно відповідальному виконавцю, який формуватиме запит, звернутися до вченого секретаря ДО «ВЦП КНУ ім. Т. Шевченка при НАН України» з метою отримання статусу «співробітник ДО “ВЦП КНУ ім. Т. Шевченка при НАН України” за сумісництвом» (Шарай Ірина, тел.: (067) 986-3802, електронна пошта: science_vcp@ukr.net).

За додатковими консультаціями щодо оформлення запиту та роботи в системі РІТ НОД НАН України звертатися до служби супроводу РІТ НОД НАН України, тел.: (044) 526-7459, e-mail: rit.nod.support@nas.gov.ua; ученого секретаря ДО «ВЦП КНУ ім. Т. Шевченка при НАН України» Шарай Ірини, тел.: (067) 986-3802.

Додатки Б1–В до запиту, оформленого за встановленою формою, та інформація про наукового(их) керівника(ів) та виконавців роботи від Київського національного університету ім. Т. Шевченка подаються окремими файлами у форматі Word.

Для реєстрації запиту в системі РІТ НОД НАН України обов'язковою умовою є рекомендація Вченої ради установи НАН України про подання

роботи на конкурс, оформлена у вигляді витягу з протоколу засідання Вченої ради установи НАН України.

1. Виконавець проєкту зазначає планові обсяги фінансування на два роки, але фінансування проєкту визначається щорічно на поточний рік.

2. Заповнені форми запитів подаються до ДО «ВЦП КНУ ім. Т. Шевченка при НАН України» в паперовому вигляді у 2-х примірниках за адресою бульв. Академіка Вернадського, 36, Київ, 03142, 8 поверх, кім. 816 (моб. тел. (067) 986-38-02, Шарай Ірина).

3. Дата подання запитів визначається за датою реєстрації запиту.

4. ДО «ВЦП КНУ ім. Т. Шевченка при НАН України» організовує прийняття запитів та передавання їх до Сектору координації наукових досліджень (СКНД) НОВ Президії НАН України для перевірки на відповідність вимогам оформлення, систематизування та передачі секціям НАН України для проведення експертизи та конкурсного відбору робіт відповідно до тематики.

5. Оголошення результатів планується в січні 2024 р.

6. Переможці конкурсу підписують договір з ДО «ВЦП КНУ ім. Т. Шевченка при НАН України» про умови виконання і фінансування проєкту.

7. Запит за проєктом, який за результатами конкурсу не прийнято до виконання, не повертається.

8. Джерело фінансування – кошти базового бюджетного фінансування ДО «ВЦП КНУ ім. Т. Шевченка при НАН України» за бюджетною програмою НАН України КПКВ 6541030 (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 23.11).

Наука і влада

Директора Інституту гідробіології НАН України члена-кореспондента НАН України С. Афанасьєва обрано головою науково-технічної ради Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

Науково-технічна рада є консультативно-дорадчим органом Міндовкілля та створена з метою сприяння ефективності науково-технічної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також залучення провідних науковців і висококваліфікованих фахівців до обговорення нагальних питань функціонування, перспективного розвитку зазначеної галузі економіки України.

НТР визначає пріоритетні напрями науково-технічної політики, спрямованої на реалізацію державних програм у сфері охорони навколишнього природного середовища, й розглядає чимало інших важливих питань, що визначені Положенням про науково-технічну раду Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. Серед таких питань:

- концепція розвитку зазначеної сфери;
- визначення науково-технічних проблем та пріоритетних напрямів досліджень у зазначеній сфері;
- організаційно-структурні перетворення наукових, науково-дослідних установ і організацій, що належать до сфери управління Міндовкілля і формування пропозицій щодо вдосконалення структури їх управління;
- міжнародне науково-технічне співробітництво і розроблення рекомендацій щодо подальших напрямів його розвитку тощо.

Бажаємо голові Науково-Технічної Ради, а також її членам успішної та плідної роботи в питаннях збереження довкілля і раціонального й бережливого використання природних ресурсів нашої держави (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 17.11*).

* * *

З'їздом представників юридичних закладів вищої освіти та наукових установ 16 листопада на посаду члена Вищої ради правосуддя обрано вченого секретаря Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України О. Квашу.

О. Кваша працює в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького з 1996 р. Коло її наукових інтересів охоплює проблеми кримінального права та кримінології. Вона займається дослідженням таких проблем: принципи кримінального права; співучасть у кримінальному правопорушенні; протидія корупції та організованій злочинності; кримінально-правова охорона правосуддя; кримінально-правова охорона національної та державної безпеки України та ін. Є автором близько 300 наукових праць.

Нагадаємо, що Вища рада правосуддя – колегіальний, незалежний конституційний орган державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів.

Вища рада правосуддя була утворена у 2017 р. на заміну Вищій раді юстиції. Складається з двадцяти одного члена, двох з яких обирає з'їзд представників юридичних закладів вищої освіти та наукових установ (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 17.11*).

До уваги держслужбовця

П. Штих, наук. співроб. НБУВ
С. Блиндарук, мол. наук. співроб. НБУВ
А. Шумілова, мол. наук. співроб. НБУВ

Гарет Джонс

Джерела до біобібліографії (2001–2023 рр.)

Показчик присвячено Гарету Джонсу (Gareth Richard Vaughan Jones; 13.08.1905 – 12.08.1935) – валлійському (британському) журналісту, який одним з перших розповів світу про Голодомор в Україні.

Матеріал складається з двох розділів: «Основні праці Гарета Джонса», «Матеріали про Гарета Джонса» («Книжкові видання», «Статті», «Фільми та відеозаписи», «Електронні ресурси», «Вшанування пам'яті»). Включено книжкові видання, статті з періодичних і продовжуваних видань, збірників, фільми та відеозаписи, електронні ресурси освітніх, наукових установ, ЗМІ. Якщо видання зберігається в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського, то подано шифр зберігання НБУВ (або помітка «НБУВ»).

Основні праці Г. Джонса

1. Ціна правди : [вибр. ст. про Голодомор в Україні] = The price of truth / Гарет Джонс ; [упоряд.: Я. Прихода, М. Женченко ; пер. В. Пасічна та ін.]. – Київ : Жнець, 2019. – 226, 221 с. – Текст укр., англ. – Бібліогр.: с. 225–226.

До книжки увійшли вибрані статті британського журналіста валлійського походження Г. Джонса, який перший під своїм прізвищем повідомив світові про геноцид українського народу під час Голодомору 1932–1933 рр. і злочин сталінського режиму. Цікавими будуть статті про тодішню політичну ситуацію у Європі, Америці та на Далекому Сході.

Шифр НБУВ: Ва839208

2. America, War Reparations & Roosevelt's 'New Deal' / Gareth Jones // Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935) : [website dedicated to Gareth Jones]. – URL: https://www.garethjones.org/american_articles/american_articles.htm

3. Confidential Interview in 1933 with the Soviet Foreign Minister, Litvinoff (Litvinov), regarding Soviet Foreign Policy which Correctly Predicted All the Major Events which Led to the Second World War / Gareth Jones // Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935) : [website dedicated to Gareth Jones]. – URL: https://www.garethjones.org/soviet_articles/litvinov.htm

4. 'Enigma of Ireland', 1933 / Gareth Jones // Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935) : [website dedicated to Gareth Jones]. – URL: https://www.garethjones.org/irish_articles/irish_articles.htm

5. Exposé of 1933 Soviet Ukrainian starvation / Gareth Jones // Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935) : [website dedicated to Gareth Jones]. – URL: https://www.garethjones.org/soviet_articles/soviet_articles.htm

6. Finally a Series of Three 'Lost' 1935 & Most Vitriolic Anti-Stalinist Articles, Personally Commissioned by Randolph Hearst, where Gareth First Coined the Term "Man-Made Famine" to describe the Holodomor (to be found in the second article) / Gareth Jones // Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935) : [website dedicated to Gareth Jones]. – URL: https://www.garethjones.org/soviet_articles/hearst2.htm

7. Impressions & Interviews in the Far East in 1935 / Gareth Jones // Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935) : [website dedicated to Gareth Jones]. – URL: https://www.garethjones.org/articles_far_east/contents.htm

8. In Search of News – Retrospective of The Western Mail articles / Gareth Jones // Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935) : [website dedicated to Gareth Jones]. – URL: https://www.garethjones.org/in_search_of_news/00-intro/contents.htm

9. Mussolini Has Spoken / Gareth Jones // Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935) : [website dedicated to Gareth Jones]. – URL: https://www.garethjones.org/italy/mussolini_has_spoken.htm

10. Prophecy of World Politics Through the Thirties, 31 Dec 1930. – URL: https://www.garethjones.org/soviet_articles/victim_of_1930.htm

11. Rural Wales in the Summer of 1933 / Gareth Jones // Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935) : [website dedicated to Gareth Jones]. – URL: https://www.garethjones.org/rural_wales/rural_wales.htm

12. Stalin's great purge / Éd. scientifique Berlatsky Noah ; ed. Noah Berlatsky. – Detroit (Mich.) : Gale Greenhaven Press, 2013. – 190 p. : ill. (some col.), col. maps. (Perspectives on modern world history (Detroit)).

Comprend: Stalin's Five-Year Plan Has Created Hardship / Gareth Jones.

Зі змісту: Сталінський п'ятирічний план створив труднощі / Гарет Джонс.

13. “Tell them we are starving” : the 1933 diaries of Gareth Jones / Jones Gareth ; ed. L.Y. Luciuk ; introd. R. Gamache. – Kingston, Ontario : Kashtan press, 2015. – XVIII, 275 p. : portr., facs. – (The Holodomor: occasional papers series ; № 2).

Книга містить факсиміле трьох зошитів із записами Гарет Джонса, які він зробив у період тритижневого перебування в СРСР у березні 1933 р.

Шифр НБУВ: Іb222731

14. The Rise of Hitler's Germany / Gareth Jones // Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935) : [website dedicated to Gareth Jones]. – URL: https://www.garethjones.org/german_articles/german_articles.htm

15. Unemployment in the 1930s / Gareth Jones // Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935) : [website dedicated to Gareth Jones]. – URL: https://www.garethjones.org/unemployment/unemployed_articles.htm

Див. також № 29, 93.

Матеріали про Гарета Джонса

Книжкові видання

16. Влеклий М. Гарет Джонс. Людина, яка забагато знала / Мірослав Влеклий ; [пер. з пол. О. Шеремет]. – Львів : Човен, 2020. – 335 с.

Уривок з книги (аудіо): Просто слухай. Мірослав Влеклий – Гарет Джонс. Людина, яка забагато знала (уривок) // *Укрінформ* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 03.07.2020. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=j9Ena6ejTqo>

Див. також № 66, 94.

17. Shipton M. Mr Jones. The Man Who Knew Too Much : The Life and Death of Gareth Jones / Martin Shipton. – Cardiff : Welsh Academic Press, 2022. – XVI, 348 p. : phot.

18. Colley M. S. More than a grain of truth : the official biography of Gareth Jones / Margaret Siriol Colley, Nigel Linsan Colley. – Newark, Nottinghamshire, 2005. – XIII, 449 p. : ill.

19. Gamache R. Gareth Jones: Eyewitness to the Holodomor / Ray Gamache. – Cardiff : Welsh Academic Press, 2016. – 268 p.

Рец.: Applebaum A. Gareth Jones : Eyewitness to the Holodomor / A. Applebaum // New York Rev. of Books. – 2016. – Vol. 63, № 6. – P. 74–76.

20. Gamache R. Gareth Jones: On Assignment in Nazi Germany 1933–34 / Ray Gamache. – Cardiff : Welsh Academic Press, 2021. – 188 p.

Див. також № 93.

Статті

21. Абольяніна С. В. Гарет Річард Вон Джонс – Герой України (1905–1935) / С. В. Абольяніна // Британські адреси Півдня України : матеріали Міжнар. наук.-практ конф., Київ, 26 листоп. 2021 р. / [упоряд. І. Винниченко] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Геогр. ф-т, Каф. країнознавства та туризму [та ін.]. – Київ : Геопринт, 2021. – С. 21–26.

Шифр НБУВ: Ва855612

22. Безп'ятчук Ж. Таємниця Гарета : [інтерв'ю з Маргарет Сіріол Коллі] / Жанна Безп'ятчук, Маргарет Сіріол Коллі // Український тиждень. – 2010. – 25 листоп. (№ 47). – URL: <https://tyzhden.ua/taiemnytsia-hareta/>

Шифр НБУВ: Ж25933

23. Білоус Р. Моральність і аморальність у журналістській творчості (на прикладі Гарета Джонса, Малкольма Маггеріджа і Уолтера Дюранті) / Роксоляна Білоус // Вісн. Львів. ун-ту. Серія : Журналістика. – 2020. – Вип. 48. – С. 76–85. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Jur_2020_48_11

Шифр НБУВ: Ж28852

24. Бондар Ю. Медалі від науковців / Ю. Бондар // Освіта. – Київ, 2019. – 18–25 груд. (№ 50/52). – С. 2.

Про урочисте нагородження відзнакою «Медаль Гарета Джонса».

НБУВ

25. Бондаренко С. Мовчання ситих і голод убієнних : [про Гарета Джонса] // Літ. Україна. – 2016. – 24 листоп. – С. 2, 6.

НБУВ

26. Великий голод в Україні 1932–1933 років. У 4 т. Т. 4. Звіт Конгресово-президентської Комісії США з дослідження Великого голоду 1932–1933 рр. в Україні / упоряд. Д. Мейс ; наук. ред. С. В. Кульчицький ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – Київ : Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2008. – 622 с. – URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-518-476-8/978-966-518-476-8.pdf>

Про Гарета Джонса. – С. 26, 217, 218, 220–222.

Шифр НБУВ: В350726/4

27. Грабовський С. Джеймс Мейс – для нашого сьогоднішнього : [зокрема про ст. Мейса у захід. пресі «Повість про двох журналістів», де йшлося про Г. Джонса та У. Дюранті] // День. – 2015. – 18 лют. – С. 5 : фот.

НБУВ

28. Гарет Джонс – Роберт Дюранті – Голодомор // Крим. світлиця. – 2011. – 18 листоп. – С. 2.

Про конкурс для українських журналістів «Приз Гарета Джоунса».
НБУВ

29. Голодомор в Україні 1932–1933 рр. : бібліогр. покажч.

Вип. 1 / упоряд.: Л. М. Бур'ян, І. Е. Рікун ; редкол.: С. В. Кульчицький (наук. ред.), О. Ф. Ботушанська (відп. ред.), В. Мотика ; Одес. держ. наук. б-ка ім. М. Горького, Ін-т історії України НАН України. – Одеса ; Львів : Вид-во М. П. Коць, 2001. – 654 с. – URL: <http://history.org.ua/LiberUA/966-7891-03-8/966-7891-03-8.pdf>

Праці Гарета Джонса. – С. 105 (№ 470–472).

Вип. 2 / упоряд.: Л. М. Бур'ян, І. Е. Рікун ; редкол.: С. В. Кульчицький (наук. ред.), О. Ф. Ботушанська (відп. ред.), В. Мотика ; Одес. держ. наук. б-ка ім. М. Горького, Ін-т історії України НАН України. – Одеса : Студія «Негоціант», 2008. – 573 с. – URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-691-244-8/978-966-691-244-8.pdf>

Про Гарета Джонса. – С. 111 (№ 735), 119 (№ 877–879), 139 (№ 1219), 146 (№ 1345), 159 (№ 1558, 1559), 161 (№ 1587, 1588, 1595), 163–166 (№ 1632, 1639, 1664, 1678), 169 (№ 1724), 187 (№ 1994), 188 (№ 2016), 215–217 (№ 2402, 2419, 2427, 2428), 219 (№ 2464), 224 (№ 2559), 228 (№ 2619), 236–239 (№ 2766, 2787, 2790, 2791, 2793, 2794, 2796, 2797, 2809).

Вип. 3 / упоряд.: Л. М. Бур'ян, І. Е. Рікун ; редкол.: С. В. Кульчицький (наук. ред.), О. Ф. Ботушанська (відп. ред.), В. Мотика ; Одес. нац. наук. б-ка ім. М. Горького, Ін-т історії України НАН України. – Одеса, 2014. – 684 с. – URL: http://history.org.ua/LiberUA/HolodUkr3_2014/HolodUkr3_2014.pdf

Про Гарета Джонса. – С. 145 (№ 1101), 146 (№ 1102, 1104), 157 (№ 1262), 169 (№ 1449), 184 (№ 1625), 185 (№ 1634), 190–192 (№ 1713, 1729, 1739), 194 (№ 1762), 211 (№ 1981), 220 (№ 2103), 221 (№ 2117).

Вип. 4 / упоряд. А. В. Іванченко ; редкол.: С. В. Кульчицький (наук. ред.), І. О. Бірюкова (відп. ред.) ; Одес. нац. наук. б-ка, Ін-т історії України НАН України. – Одеса : Бондаренко М. О. – 559 с. – URL: <http://resource.history.org.ua/item/0017087>

Про Гарета Джонса. – С. 120 (№ 189), 128 (№ 280, 282), 136 (№ 348), 140 (№ 380), 148 (№ 462), 155 (№ 548), 159 (№ 599), 167 (№ 670), 168 (№ 679), 174 (№ 743), 183 (№ 839), 187 (№ 871), 191 (№ 914), 192 (№ 922), 195 (№ 953), 196 (№ 962), 205 (№ 1063), 213 (№ 1138), 214 (№ 1145).

Шифри НБУВ: Вc35632, В350668/2, В350668/3

30. Гарет Джонс: постать журналіста у дослідженні історії Голодомору в Україні // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовтня 2023 р.) / відп. ред. О. М. Василенко ; відп. секр. М. В. Іванова. – Київ : НБУВ, 2023. – С. 898–924. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004726>

Зі змісту: Внесок Гарета Джонса у публічну дипломатію та інформаційний простір сьогодення / В. В. Дем'янюк. – С. 898–901; Гарет Джонс: історична постать валлійського журналіста у розкритті голодомору в Україні / Л. М. Дем'янюк. – С. 901–904; Посилення контролю над матеріалами районної преси під час Голодомору (1932–1933) / К. Ю. Лук'янець. – С. 905–908; Речники правди про Голодомор у світі: Р. Клайман, Г. Джонс, М. Маггерідж / Р. Л. Молдавський, І. М. Шугальова. – С. 908–911; Переосмислюючи доробок Гарета Джонса / О. В. Москалець. – С. 912–915; Преса Галичини (1932–1933) як джерело дослідження проблеми голоду в радянській Україні / Н. О. Свинаренко. – С. 916–918; Гарет Джонс: приклад боротьби преси проти геноциду / В. М. Тимченко. – С. 919–921; Публікації про Гарета Джонса на шпальтах європейської преси / Л. О. Філімончук. – С. 921–924.

НБУВ

31. Даценко І. Б. Джонс Гарет-Річард / І. Б. Даценко // Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, Наук. Т-во ім. Шевченка, Ін-т енциклопед. дослідж. – Київ, 2007. – Т. 7 : Г–Ді. – С. 528 : портр. – URL : <https://esu.com.ua/article-24010>

Шифр НБУВ: С10197/7

32. Дзюбенко-Мейс Н. Правда Гарета Джонса, правда Джеймса Мейса... : [про фільм «Ціна правди» режисера Агнешки Голланд] / Наталія Дзюбенко-Мейс // День. – 2019. – 6–7 груд. (№ 225/226). – С. 14. – URL: <https://day.kyiv.ua/article/tema-dnya-cuspilstvo/pravda-gareta-dzhonsa-pravda-dzheyma-meysa>

НБУВ

33. Дроздовський Д. Племінниця Гарета Джонса і великий друг України Маргарет Сіріол Коллі ціле життя прагнула донести до британських політиків правду про Голодомор, яку відкрив її дядько / Дмитро Дроздовський // День. – 2011. – 25–26 листоп. – С. 18 : фот. – URL: <https://day.kyiv.ua/article/media/pleminnytsya-gareta-dzhonsa-i-velykyu-druh-ukrayiny>

НБУВ

34. Дупешко М. Гарет Джоунз: голос волаючого з пекла / М. Дупешко // Версії. – 2013. – 31 січ. – 6 лют. (№ 5). – С. 10, 15. – URL: <https://versii.cv.ua/news/garet-dzhounz-golos-volayuchogo-z-pekla/20666.html>

35. Джоунз (Джонс) Гарет Річард Воена // Енциклопедія Голодомору / М-во культури України, Нац. музей «Меморіал жертв Голодомору», Асоц. дослідників голодоморів в Україні. – Дрогобич : Коло, 2018. – С. 111–113.

Шифр НБУВ: Вс65583

36. Жиленко І. Р. Гарет Джонс та Волтер Дюранті: журналісти однієї епохи з різним баченням реалій життя свого часу : [з'ясування різниці у поглядах відомих у ХХ ст. журналістів Г. Джонса та В. Дюранті на проблему Голодомору] / І. Р. Жиленко, В. В. Бардак, Д. Я. Шпірко // Журналістська

освіта на Сумщині: світові проф. стандарти : матеріали Одинадцятої міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 13–14 трав. 2015 р.) / уклад.: О. Г. Ткаченко. – Суми, 2015. – С. 108–111. – URL: https://journ.sumdu.edu.ua/images/conferences/Konf_11.pdf

37. Жиленко І. Порівняльна характеристика специфіки висвітлення теми голодомору 1932–1933 років у журналістській діяльності Гарета Джонса та Уолтера Дюранті / І. Жиленко, В. Бардак // Журналістика. – 2015. – Вип. 14. – С. 26–35. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhur_2015_14_5
Шифр НБУВ: Ж65461

38. Зілгалов В. Британського свідка Голодомору вбили за вказівкою Москви? / Василь Зілгалов // Гомін України. – 2009. – 24 листоп. – С. 6 : іл. – URL: <https://ounuis.info/library/newspapers/1440/homin-ukrainy.html>

39. Клименко О. Гібридний Голодомор : як британець Гарет Джонс протистояв пропаганді Кремля у 1932–1933 / Олександра Клименко // Україна молода : [вебсайт]. – 2016. – Дата публ.: 21.11.2016. – URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/196/106059/>
НБУВ

40. Кльосова О. Гарет Джонс наодинці з великою брехнею / Олександра Кльосова // День. – 2019. – № 156/157. – URL: <https://day.kyiv.ua/article/istoriya-i-ya/haret-dzhons-naodyntsi-z-velykoju-brekhneyu>
НБУВ

41. Ковальчук О. «Боротьба за правду про великий голод» (Заходи української громади США і Канади з визнання Голодомору 1932–1933 років в УСРР) / Олена Ковальчук // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – 2008. – Вип. 18. – С. 121–134. – URL: <http://history.org.ua/JournALL/pro/18/12.pdf>
Про Гарета Джонса. – С. 122.
Шифр НБУВ: Ж68307

42. Ковальчук О. Голодомор 1932–1933 рр. в УСРР і українська діаспора Північної Америки: інформативні аспекти / Олена Ковальчук // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика : зб. ст. – Київ, 2008. – Вип. 14. – С. 377–400. – Бібліогр.: 34 назв. – URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/85563>
Про Гарета Джонса. – С. 378, 379.
Шифр НБУВ: Ж70465

43. Ковальчук О. Голодомор 1932–1933 рр. в УСРР і українська діаспора Північної Америки: інформативні аспекти (Продовження) / Олена Ковальчук // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика : зб. ст. – 2009. – Вип. 15 (2). – С. 172–207. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uxxs_2009_15\(2\)__17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uxxs_2009_15(2)__17)

Про Гарета Джонса. – С. 185, 198.

Шифр НБУВ: Ж70465

44. Коврик-Токар Л. Нове слово про трагедію українського народу : [рец. на кн.: Голодомор 1932–1933 рр. в УСРР і українська діаспора Північної Америки / О. О. Ковальчук, Т. В. Марусик. Чернівці : Наші книги, 2010. 224 с.] / Лариса Коврик-Токар // Іст.-політ. проблеми сучас. світу. – 2011. – Т. 23/24. – С. 265-266. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2011_23-24_62

Про Гарета Джонса. – С. 265.

Шифр НБУВ: Ж71049

45. Коженювська-Бігун А. Гарет Джонс – сумління світу / А. Коженювська-Бігун // Наше слово. – 2009. – 6 груд. – С. 9 : фот. – URL: <https://nasze-slowo.pl/garet-dzhons-sumlinnya-svitu/>

46. Коллі М. С. Гарет Джонс повертається в Україну : [інтерв'ю з племінницею Гарета Джонса Маргарет Сіріол Коллі] / Маргарет Сіріол Коллі ; інтерв'ю взяв Д. Дроздовський // День. – 2008. – 31 трав. – С. 1, 4. – URL: <https://lysty.net.ua/gareth-johnes/>

47. Коллі М. С. Назад у Майбутнє : [бесіда з племінницею Гарета Джонса] / Маргарет Сіріол Коллі ; розмовляв Д. Дроздовський // Слово Просвіти. – 2008. – 20–26 листоп. – С. 8–9 : фот. – URL: <http://slovoprosvity.org/pdf/2008/slovo-47.pdf>

НБУВ

48. Коллі М. С. Проти брехні / Маргарет Сіріол Коллі // Укр. тиждень. – 2009. – 27 листоп. (№ 48). – URL: <https://tyzhden.ua/proty-brekhni/>

Шифр НБУВ: Ж25933

49. Комарницький С. Зазираючи в полум'я чуми : [бесіда з британським українцем Стівеном Комарницьким та племінницею журналіста Г. Джонса – Маргарет Сіріол Коллі] / Стівен Комарницький, Маргарет Сіріол Коллі ; записав Д. Дроздовський // Дзеркало тижня. – 2008. – 22–28 листоп. (№ 44). – С. 12. – URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/zazirayuchi_v_polumya_chumi.html

НБУВ

50. Кузьменко О. Вбивство викривача Голодомору залишається загадкою : [про Г. Джонса] // Альм. Укр. Нар. Союзу на рік 2013. – 2013. – Річник 101-ий. – С. 94–99.

51. Кулик С. Особливості висвітлення деяких аспектів української історії у британській пресі (За матеріалами інтернет-версій видань «The Times», «The Guardian», «The Independent») / С. Кулик // Зб. пр. Наук.-дослід. ін-ту пресознавства. – 2011. – Вип. 1. – С. 393–403. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2011_1_37

Про Гарета Джонса. – С. 398.

Шифр НБУВ: Ж69017

46. Марочко В. Гарет Джоунз: подорож у пекло Голодомору / Василь Марочко // Дзеркало тижня. – 2017. – 25 листоп. – 1 груд. (№ 45). – URL: https://zn.ua/ukr/HISTORY/garet-dzhounz-podorozh-u-peklo-golodomoru-261300_.html

НБУВ

52. Мейс Дж. Повість про двох журналістів: Уолтер Дюранті, Гарет Джонс і Пулітцерівська премія / Джеймс Мейс // День. – 2003. – 16 лип. – (№ 120). – С. 1, 4 : фот. – URL: <https://day.kyiv.ua/article/panorama-dnya/povist-pro-dvokh-zhurnalistiv> ; 2019. – 25–26 жовт. (№ 195/196). – С. 7 : фот. – URL: <https://day.kyiv.ua/article/tema-dnya-cuspilstvo/povist-pro-dvokh-zhurnalistiv>

НБУВ

53. Москалюк К. «Якби світова спільнота дослухалася до слів Гарета Джонса, трагедії можна було б уникнути» : [інтерв'ю з Мірославом Влеклим] / Катерина Москалюк, Мірослав Влеклий // Локальна історія. – 2020. – № 6. – С. 72–76 : фот. – URL: <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/iakbi-svitova-spilnota-doslukhalasia-do-sliv-gareta-dzhonsa-tragediyi-mozhna-bulo-b-uniknuti/>

Про те як режисерка стрічки «Ціна правди» А. Голланд відгукнулася на книгу М. Влеклого «Гарет Джонс. Людина, яка забагато знала».

54. Огієнко В. «Хтось замовив горілку й закуску. Гулянка тривала до пізньої ночі» / Віталій Огієнко // Країна. – 2015. – 24 листоп. (№ 299). – С. 42–45 : фот. – URL: https://gazeta.ua/articles/history-journal/_htos-zamoviv-gorilku-j-zakusku-gulyanka-trivala-do-piznoyi-nochi/661874

НБУВ

55. Пищенко Ю. До нас приїхало кіно / Юрій Пищенко // Вісті Борзнянщини. – 2018. – 24 берез. (№ 13). – С. 1.

Фільм «Гарет Джонс» польської режисерки А. Голланд про голодомор в Україні два дні знімали у с. Велика Доч (Чернігівська область, Ніжинський район, за участю місцевих жителів).

НБУВ

56. Попкова А. Хвилююча правда в Кембріджі : [про експозицію щоденників Гарета Джонса, м. Кембрідж, Велика Британія] / Аліна Попкова // Гомін України. – 2010. – 2 лют. – С. 6. – URL: <https://ounuis.info/library/newspapers/1440/homin-ukrainy.html>

57. Семенченко О. Валлійський журналіст Гарет Джонс – один із перших розповів світові про Голодомор в Україні / О. Семенченко // Рідна шк. – 2007. – № 147, ч. 2.

Шифр НБУВ: Ж15986

58. Семенченко О. У Британії вперше виставили на публічний огляд записи викривача Голодомору в Україні / Олекса Семенченко // Гомін України. – 2009. – 17 листоп. – С. 1 : іл. – URL: <https://ounuis.info/library/newspapers/1440/homin-ukrainy.html>

59. Сивачук В. Відображення трагедії голодомору в сучасному українському кінематографі / Віра Сивачук // / Наук. вісн. Київ. нац. ун-ту театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого. – 2014. – Вип. 15. – С. 99–105. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkkarogo_2014_15_15

Про Гарета Джонса. – С. 102–103.

Шифр НБУВ: Ж73405

60. Скуба В. Пулітцерівська премія й репутаційний момент / Вікторія Скуба // Гомін України. – 2012. – 8 трав. – С. 6 : фот. – <https://ounuis.info/library/newspapers/1440/homin-ukrainy.html> ; День. – 20–21 квіт. – С. 17, 19. – <https://day.kyiv.ua/article/media/pulittserivska-premiya-y-reputatsiynyy-moment>

Про американського журналіста В. Дюранті, який свідомо спотворював інформацію про Голодомор, та британця Г. Джонса, який одним із перших розповів у світовій пресі про Голодомор.

НБУВ

67. Степанчук І. За правду і честь! Інститут журналістики університету Шевченка оголосив лауреатів відзнаки «Медаль Гарета Джонса» / Інна Степанчук // Україна молода. – 2021. – 14–15 груд. (№ 132/133). – С. 2 : фот. – URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3790/2006/162820/>

НБУВ

61. Сюдюков І. Сповідь правдоборця: Гарета Джонса знову прочитає Європа : [щодо експозиції щоденників Гарета Джонса в Британ. археол. музеї] / Ігор Сюдюков ; комент. С. Кульчицького // День. – 2009. – 14 листоп. – С. 1, 4 : фот. – URL: <https://day.kyiv.ua/article/panorama-dnya/spovid-pravdobortsya>

НБУВ

62. Танасійчук М. «Краще лягти під землю ніж жити в такий час» / Михайло Танасійчук // Країна. – 2019. – 19 листоп. (№ 498). – С. 24 : фот. – URL: https://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_krasche-lyagti-pid-zemlyu-nizh-zhiti-v-takij-chas/939353

Про дослідження Гарета Джонса голодомору в Україні 1932–1933 рр.

Шифр НБУВ: Ж100390

63. У Кембріджі покажуть щоденники про Голодомор : [про вист. щоденників Г. Джонса] // Крим. світлиця. – 2009. – 20 листоп. – С. 4.
НБУВ

64. Україна Incognita. ТОП-25 / за заг. ред. Л. Івшиної ; упоряд.: І. Сюдюков, А. Мотозюк. – Київ : Укр. прес-група, 2014. – 384 с. : іл.

Зі змісту: Повість про двох журналістів: Уолтер Дюранті, Гарет Джонс і Пулітцерівська премія. – С. 292–307; Ваші мертві вибрали мене... Спадщина Голодомору : Україна як постгеноцидне суспільство. – С. 308–314; Земля на крові. – С. 315–325; Зачаровані кола ідола, або Тоталітаризм і геноцид в історії України / Дж. Мейс. – С. 326–335.

Шифр НБУВ: Ва783571

65. Уся правда про Голодомор: у Києві відкривається інтерактивна виставка «Гарет Джонс. Щоденник» // ELLE : вебсайт. – 19.11.2018. – URL: <https://elle.ua/stil-zhizni/afisha/must-visit-u-kiv-vdkrivatsya-nteraktivna-vistavka-garet-dzhons-shchodennik>

66. Филипчук О. Мірослав Влеклий. Гарет Джонс. Людина, яка забагато знала : [огляд кн.: Влеклий М. Гарет Джонс. Людина, яка забагато знала (Львів, 2020)] / Олександр Филипчук // Критика : часоп. – 2021. – № 11/12. – URL: <https://krytyka.com/ua/reviews/haret-dzhons-liudyna-iaka-zabahato-znala>

67. Харченко О. Відзнака ім. Гарета Джонса / Ольга Харченко // День. – 2019. – 27–28 верес. (№ 176/177). – URL: <https://day.kyiv.ua/article/cuspilstvo/vidznaka-im-hareta-dzhonsa>

НБУВ

68. Шиманський О. Він першим розповів світу про Голодомор / Олександр Шиманський // Україна молода. – 2009. – 14 листоп. – С. 2 : фот. – URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/1534/116/54007/>

НБУВ

69. Шпір М. Людина, яка забагато знала, або Журналіст, який насмілився сказати правду / М. Шпір // Гомін України. – 2006. – 20 листоп.

70. Юркова О. Україна: хроніка ХХ століття : довід. вид. Рік 1935 / Оксана Юркова ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – Київ, 2011. – 230 с. – <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-5865-5/978-966-02-5865-5.pdf>
Про Гарета Джонса. – С. 18, 19.
Шифр НБУВ: Ва759421

71. Brown M. 1930s journalist Gareth Jones to have story retold / Mark Brown // The Guardian. – Publ. date: 13.11.2009. – URL: <https://www.theguardian.com/film/2009/nov/13/gareth-jones-story-retold-documentary>

72. Colley M. S. Gareth Richard Vaughan Jones (1905–1935) / M. S. Colley, N. Z. Colley // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». – 2003. – № 493 : Держава та армія. – С. 269–272.
Шифр НБУВ: Ж29409

73. Journalists honoured for their courage in revealing truth : [про журналіста Гарета Джонса] // Ukrainian Echo. – 2008. – 2 Dec. – P. 2.

Фільми та відеозаписи

74. Живі / реж. Сергій Буковський ; кінокомп. «Листопад Фільм». – 2008. – 75 хв. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=iRxbgxv7Ors>;
<https://www.youtube.com/watch?v=Nz5EBYb6jro>
Про фільм: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Живі_\(фільм\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Живі_(фільм)).

75. Зерна голоду: Україна 1933 [фр. Moissons sanglantes: 1933, la famine en Ukraine] / реж. Гійом Рібо ; кінокомп.: A Les Films Du Poisson prod., in co-prod. with Lobster Films. – Париж, 2022. – 67 хв.
Про фільм: <https://www.filmsdupoisson.com/moissons-sanglantes>;
<https://docudays.ua/2023/movies/docu-svit/zerna-golodu-ukraina-1933/>

76. Ціна правди [пол. Obywatel Jones] / реж. Агнешка Голланд ; кінокомп.: Film Produkcja, Studio Producyjne Orka, Parkhurst, Кінороб, Jones Boy Film. – 2019. – 119 (141) хв.
Про фільм: https://westendfilms.com/screeners/mr_jones.html;
https://uk.wikipedia.org/wiki/Ціна_правди.
Див. також № 95, 104, 105, 108, 128, 129, 108, 132.

77. Ціна правди | Історичний Фільм Про Голодомор, Жорстку Цензуру, Брехню, Геноцид // FILM.UA Group : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 21.03.2022. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VjlsDlqWiFw>

78. Бодался теленок с дубом: Жизнь и смерть Гарета Джонса // *maguswest* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 13.08.2021. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qdiUmh1t5Po>

79. «Гарет Джонс і Голодомор в Україні: паралелі із сучасністю. Перейменування в Києві» // *Солідарна Молодь* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 20.09.2022. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qDSHiGKXv8o>

80. Зроблено в Україні. Гарет Джонс – журналіст, який першим розкрив правду про Голодомор 33-го року // *24 Канал* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 14.09.2017. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hjJ0iKJz2ns>

81. Історія журналіста, який першим вголос заявив про Голодомор, – Гарета Джонса // *Сніданок з 1+1* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 24.11.2018. – URL: https://www.youtube.com/watch?v=2s0J2_gbjxE

82. «Скажіть в Англії, що в нас тут голод» – відкрилася виставка «Гарет Джонс. Щоденники» // *Детектор медіа* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 23.11.2018. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7RcvaLQpAU0>

83. У Києві відкрилася виставка присвячена Гарету Джонсу // *Сейчас* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 21.11.2018. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xiFB5e7v7EE>

84. «Ціна правди»: скільки українського у фільмі про Гарета Джонса? // *Радіо Свобода Україна* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 28.11.2019. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=b33Носр-hNU>

85. Як британський журналіст Гарет Джонс відкрив світові правду про Голодомор в Україні // *Сніданок з 1+1* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 29.03.2023. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qg9sKjiXYkU>

86. Cambridge and Gareth Jones: 'Sharing His Story to the World' // *Cambridge Ukrainian Studies* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 16.01.2020. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WQqUPeDl78U>

87. Gareth Jones, le journaliste qui a révélé la famine en Ukraine // *France Culture* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 11.11.2022. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QKwX6vwZQRo>

88. Gareth Jones: Eyewitness to the Holodomor, Ray Gamache // UkeTube : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 12.12.2016. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hy3mEf3VCak>

Інтерв'ю з Реєм Гамашем щодо його книги «Гарет Джонс: очевидець Голодомору», Південний Портленд, Мен, США, 11 грудня 2016 р.

89. Hitler, Stalin and Mr Jones (BBC Storyville 2012) // Daniel Magalhães : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 03.02.2023. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RLA1WW-hibE>

90. Mr. Jones: Unmasking the cult of Stalin // AtlanticCouncil : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 22.06.2020. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-4qHij88dSQ>

91. The Holocaust The New York Times Ignored // Foundation for Economic Education : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 16.07.2020. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Bqnfmcu6fUk>

92. The Unsolved & Tragic Case of Gareth Jones // Unfortunate Ends : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 22.10.2021. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=utvnHXbhvUk>

Див. також № 101.

Електронні ресурси

93. Gareth Richard Vaughan Jones. Hero of Ukraine (1905–1935). – URL: <https://www.garethjones.org/>

Зі змісту: Colley M. S. Gareth Jones: A Manchukuo Incident / Margaret Sirioli Colley. Newark, 2001. 290 p. – URL: https://www.garethjones.org/manchukuo_incident/index.htm; Gareth Jones' Newspaper Articles from 1930–35. – URL: https://www.garethjones.org/published_articles/published_articles.htm (Soviet Articles; German Articles; American Articles; Irish Articles; Far East Articles; War on Unemployment & 1933 World Conference; Rural Wales; In Search of News).

94. Батько – комуніст, а я – комсомолка : [уривок з кн. Влеклий М. Гарет Джонс. Людина, яка забагато знала (Львів : Човен, 2020)] // Reporters : вебсайт. – Дата публ.: 24.06.2020. – URL: <https://reporters.media/batko-komunist-a-ya-komsomolka/>

95. Бурлак М. «Є лише одна правда». Про фільм Агнешки Голланд «Громадянин Джонс» / Михайло Бурлак // Наш вибір. Газета для українців у Польщі : вебсайт. – Дата публ.: 27.11.2020. – URL: <https://naszwybir.pl/ye-lyshe-odna-pravda-pro-film-agnyeshky-golland-gromadyanyn-dzhons/>

96. 88 років тому британський журналіст Гарет Джонс опублікував репортаж про Голодомор в Україні // ОТАК.NEWS : вебсайт. – Дата публ.: 29.03.2021. – URL: <https://otak.news/otak/number-of-the-day/88-rokiv-tomu-brytanskyi-zhurnalyst-garet-dzhons-opublikuvav-reportazh-pro-holodomor-v-ukraini>

97. «Гарет Джонс»: 9 фактів фільму про журналіста, який першим сказав про Голодомор // Укр. правда. Життя : вебсайт. – Дата публ.: 27.11.2017. – URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2017/11/27/227651/>

98. «Гарет Джонс. Щоденник» : виставка / ТОВ «Студія Кінороб» // Укр. культурний фонд : вебсайт. – Київ, 2018. – URL: <https://ucf.in.ua/archive/5f15853eb4836e13fa63f453>

Про виставку у Києві 20 листопада – 10 грудня 2018 р., присвячену Гарету Джонсу.

99. Голодомор не злавав. Пам'яті жертв геноциду Українського народу // Укр. ін-т нац. пам'яті : офіц. вебсайт. – Дата публ.: 17.11.2015. – URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/metodychni-rekomendaciyi/golodomor-ne-zlamav-pamyati-zhertv-genocydu-ukrayinskogo-narodu>

Про людей, які не боялися говорити та писати про Голодомор навіть ціною власного життя. Серед них – і Гарет Джонс.

100. Голодомор 1932–1933 років в Україні: заборонені фото жертв. Архівні знімки показують весь жах голоду 32–33 років // Politeka : вебсайт / Інформ. агентство ТОВ «Знай». – Дата публ.: 22.11.2019. – URL: <https://politeka.net/society/239100-golodomor-1932-1933-v-ukraine-zapreshchennye-foto-zhertv>

101. Гончарук Е. Кричали о Голодоморе, но их не слышали: Риа Клайман и Гарет Джонс / Евгения Гончарук // Громадське радіо : вебсайт. – Дата публ.: 26.11.2022. – URL: <https://hromadske.radio/ru/podcasts/dyktor-zlo/krychaly-o-holodomore-no-ykh-ne-sl-shaly-rya-klayman-y-haret-dzhons> ; *Громадське радіо* : [канал відеохостингу YouTube]. – Дата публ.: 08.12.2022. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=byAGzXJgF5s>

102. Гарет Джонс // Вікіпедія: Вільна енциклопедія / Фонд Вікімедіа. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Гарет_Джонс

103. Гарет Джонс : джерела до бібліографії : [електрон. вист.] / виконавці: П. М. Штих, С. В. Блиндарук, А. В. Шумілова // Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського : офіц. вебсайт. – Дата публ.: 03.10.2023. – URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6281>

104. Гренір Е. «Гарет Джонс»: як журналіст викрив злочини Сталіна / Елізабет Гренір, Інна Завгородня // Deutsche Welle : вебсайт. – Дата публ.: 13.02.2019. – URL: <https://www.dw.com/uk/фільм-про-голодомор-на-берлінале-як-журналіст-викрив-злочини-сталіна/a-47483606>

105. Журналіст Гарет Джонс / Навч.-наук. Ін-т журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. – URL: <http://labs.journ.knu.ua/garet/>

Зміст: Головна: Хто такий Гарет Джонс?; Новини: Вийшов музичний кліп на пісню до фільму «Ціна правди» у виконанні Джамали (<http://labs.journ.knu.ua/garet/vyjshov-muzychnyj-klip-na-pisnyu-do-filmu-czina-pravdy-u-vykonanni-dzhamaly/>); Зустрічайте Гарета Джонса та інших героїв «Ціна правди» у київському метро (<http://labs.journ.knu.ua/garet/zustrichajte-gareta-dzhonsa-ta-inshyh-geroyiv-czina-pravdy-u-kyuyvskomu-metro/>); У Києві відбудеться перформанс, присвячений свідкам Голодомору (<http://labs.journ.knu.ua/garet/u-kyuevi-vidbudetsya-performans-prysvyachenyj-svidkam-golodomoru/>); Вийшли друком українські переклади статей Гарета Джонса (<http://labs.journ.knu.ua/garet/vyjshly-drukom-ukrayinski-pereklady-statej-gareta-dzhonsa/>) (*Див. також № 1*); Джамала записала саундтрек до історичного трилера про Голодомор в Україні (<http://labs.journ.knu.ua/garet/dzhamala-zapysala-saundtrek-do-istorychnogo-trylera-pro-golodomor-v-ukrayini/>); Долучайтеся до акції «Голодомор_моя історія та розкажіть історії своїх дідусів та бабусь» (http://labs.journ.knu.ua/garet/doluchajtesya-do-akcziyi-golodomor_moyaistoriya-ta-rozkazhit-istoriyi-svoyih-didusiv-ta-babus/); «Ціна правди» стане першим фільмом, який незрячі та нечуючі люди можуть відвідати у всіх кінотеатрах країни (<http://labs.journ.knu.ua/garet/czina-pravdy-stane-pershym-filmom-yakuj-nezryachi-ta-nechuyuchi-lyudy-mozhut-vidvidaty-u-vsikh-kinoteatrah-krayiny/>); У Польщі вийшла друком біографічна репортерська повість про Гарета Джонса (<http://labs.journ.knu.ua/garet/u-polshhi-vyjshla-drukom-biografichna-reporterska-povist-pro-gareta-dzhonsa/>); Вийшов офіційний трейлер історичного трилера про Голодомор «Ціна правди» (<http://labs.journ.knu.ua/garet/vyjshov-oficzijnyj-trejler-istorychnogo-trylera-pro-golodomor-czina-pravdy/>); Фільм «Ціна правди» про Гарета Джонса представив офіційний постер (<http://labs.journ.knu.ua/garet/film-czina-pravdy-pro-gareta-dzhonsa-predstavuv-oficzijnyj-poster/>); Фільм «Містер Джонс» увійшов до лонг-листа «європейського Оскара» (<https://labs.journ.knu.ua/garet/film-mister-dzhons-uviihshov-do-lonh-lysta-ievropeiskoho-oskara/>); Права на фільм про Гарета Джонса придбала американська компанія (<http://labs.journ.knu.ua/garet/north-american-rights-mr-jones/>); Світ постправди: чи дійсно приречений? (<http://labs.journ.knu.ua/garet/svit-postpravdy/>); Біографія: Дія I (<http://labs.journ.knu.ua/garet/diya-i/>), Дія II (<http://labs.journ.knu.ua/garet/diya-ii/>), Дія III (<http://labs.journ.knu.ua/garet/diya-iii/>).

106. Журналіст Гарет Джонс / Навч.-наук. Ін-т журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка // Facebook : соц. мережа / Meta Platforms, Inc. – URL: <https://www.facebook.com/journalist.gareth.jones/>

107. Інформаційні матеріали Українського інституту національної пам'яті до 88-х роковин Голодомору 1932–1933 років // Укр. ін-т нац. пам'яті : офіц. вебсайт. – Дата публ.: 24.11.2021. – URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/bibliotekaryam/informaciyni-materialy-ukrayinskogo-instytutu-nacionalnoyi-pamyati-do-88-h-rokovyn-golodomoru-1932-1933-rokiv>

108. Історичний трилер про Голодомор «Ціна правди» переміг на престижному кінофестивалі у Польщі // Укр. ін-т нац. пам'яті : офіц. вебсайт. – Дата публ.: 23.09.2019. – URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/istorychnyy-tryler-pro-golodomor-cina-pravdy-peremig-na-prestyzhnomu-kinofestivali-u-polshchi>

109. Комарова О. Про що пише молодь: книжка, яку не можна купити / Ольга Комарова // Радіо Свобода : вебсайт. – Дата публ.: 19.11.2018. – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/gareth-jones-knyzhka/29609210.html>

Про книжку, присвячену Гарету Джонсу – бакалаврську роботу студенток Інституту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка – О. Тищук і В. Пасічної.

110. Лехнюк Р. Голодомор-33 і Донбас-20. Чому варто пам'ятати Гарета Джонса? / Роман Лехнюк // New Voice : вебсайт. – Дата публ.: 20.07.2020. – URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/garet-dzhons-shcho-varto-znati-pro-knigu-mirolava-vleklogo-ostanni-novini-50101102.html>

111. Лук'янчук Г. Відкрилась виставка «Гарет Джонс. Щоденник» / Георгій Лук'янчук // Слово Просвіти : вебсайт. – Дата публ.: 28.11.2018. – URL: <http://slovoprosvity.org/2018/11/28/vidkrylas-vystavka-haret-dzhons-schodennyk/>

112. Люди правди // Вікіпедія: Вільна енциклопедія / Фонд Вікімедіа. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Люди_правди
Зі змісту: Гарет Джонс (1905–1935) – британський журналіст.

113. Люди правди: Гарет Джонс // Укр. ін-т нац. пам'яті : офіц. вебсайт. – URL: <https://old.uinp.gov.ua/news/lyudi-pravdi-aret-dzhons>

114. Медаль Гарета Джонса // Вікіпедія: Вільна енциклопедія / Фонд Вікімедіа. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Медаль_Гарета_Джонса/

115. Молдавський Р. Речники правди про Голодомор: Гарет Джонс / Роман Молдавський // Нац. музей Голодомору-геноциду : вебсайт. – Дата публ.: 16.12.2022. – URL: <https://holodomormuseum.org.ua/news-museji/rechnyky-pravdy-pro-holodomor-garet-dzhons/>

116. Оксана Купер: про Гарета Джонса, радянську «правду» і Голодомор. – Дата публ.: 07.12.2019. – URL: <https://loyer.com.ua/uk/oksanakuper-pro-gareta-dzhonsa-radyansku-pravdu-i-golodomor/>

117. Світ має дізнатися. Яскравий бекстейдж про роботу над історичним трилером «Ціна правди» // Нове укр. кіно : вебсайт. – Дата публ.:

09.11.2019. – URL: <https://www.cinema.in.ua/svit-maie-diznatysia-iaskravuj-bekstejdzh-pro-robotu-nad-istorychnym-trylerom-tsina-pravdy/>

118. Семенченко О. У Британії вперше Семенченко виставили на публічний огляд записи викривача Голодомору в Україні / Олекса Семенченко // Радіо Свобода : вебсайт. – Дата публ.: 13.11.2009. – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1877736.html>

119. Сидорук Ф. Джоунз проти фабіанців. Історія журналіста, який уперше розповів про Голодомор / Федір Сидорук // Історична правда : вебсайт. – Дата публ.: 13.12.2012. – URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2012/12/13/103570/>

120. «Там не просто голод – там війна»: як Гарет Джонс 1933-го доводив світові, що Сталін убиває українців // 5 канал : вебсайт. – Дата публ.: 29.03.2021. – URL: <https://www.5.ua/svit/tam-ne-prosto-holod-tam-viina-iak-garet-dzhons-u-1933-mu-dovodyv-svitovi-shcho-stalin-ubyvaie-ukraintsiv-240339.html>

121. Тищук О. Людина, яка забагато знала: найважливіші факти про Гарета Джонса / Олена Тищук // Читомо : вебсайт. – Дата публ.: 07.08.2020. – URL: <https://chytomo.com/liudyna-iaka-zabahato-znala-najvazhlyvishi-fakty-pro-gareta-dzhonsa/>

122. Толокольнікова К. Матрід. «Гарет Джонс» — захоплива книжка про журналіста-смільвця / Катерина Толокольнікова // Інтернет-видання «MEDIASAPIENS» : вебсайт. – Дата публ.: 06.01.2021. – URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/26340/2021-01-06-mastrid-garet-dzhons-zakhoplyva-knyzhka-pro-zhurnalista-smilyvtsya/>

123. У Британії вийшла біографія журналіста Джонса, першого в пресі заявившого про Голодомор в Україні, – НСЖУ / ред. Т. Борзенко // Укр. Новини : вебсайт. – Дата публ.: 16.07.2022. – URL: <https://ukranews.com/ua/news/869264-u-brytaniyi-vyjshla-biografiya-zhurnalista-dzhonsa-pershogo-v-presi-zayavyvshogo-pro-golodomor-v>

124. У Києві завершився конкурс «Приз Гарета Джоунза» на тему Голодомору в Україні // Радіо Свобода : вебсайт. – Дата публ.: 15.12.2011. – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24423383.html>

125. У Музеї Голодомору презентували книгу «Гарет Джонс. Ціна правди» // Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України : вебсайт. – Дата публ.: 15.11.2019. – URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric->

society/2819366-u-muzei-golodomoru-prezentovali-knigu-garet-dzons-cina-pravdi.html

126. Украинский герой из Уэльса // Головне в Україні : вебсайт. – Дата публ.: 20.11.2009. – URL: <https://glavnoe.in.ua/articles/a2792>

127. Цікаві факти про фільм «Ціна правди» Агнешки Голланд // Нове укр. кіно : вебсайт. – Дата публ.: 28.11.2019. – URL: <https://www.cinema.in.ua/desiati-tsikavykh-faktiv-pro-film-tsina-pravdy-agnieshky-holland/>

128. Ціна правди // *Facebook : соц. мережа* / Meta Platforms, Inc. – URL: <https://www.facebook.com/GarethJonesStory>

Сторінка присвячена фільму «Ціна правди» (пол. «Obywatel Jones», англ. «Mr. Jones»).

129. «Ціна правди» / Mr. Jones // Instagram : соц. мережа / Meta Platforms, Inc. – URL: <https://www.instagram.com/garethjonesstory/>

Сторінка присвячена фільму «Ціна правди» (пол. «Obywatel Jones», англ. «Mr. Jones»).

130. Черкаська Г. Гарет Джонс / Ганна Черкаська // UAHistory : вебсайт. – Дата публ.: 29.03.2020. – URL: https://uahistory.com/topics/famous_people/14154

131. Щур М. Правду неможливо вбити – Андреа Халупа, сценаристка фільму про Голодомор / Марія Щур. – Дата публ.: 03.12.2019. – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/scenarystka-filmu-gareth-jones-andrea-chalupa-interview/30304046.html>

132. Щур М. Цей фільм про смертельну небезпеку брехні – Холланд про новий фільм про Голодомор / Марія Щур. – Дата публ.: 19.11.2018. – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/agnieszka-holland-gareth-jones-film/29609422.html>

133. Яворович Т. Першим розповів про Голодомор в Україні. Історія журналіста Гарета Джонса / Тетяна Яворович // Суспільне Новини : вебсайт. – Дата публ.: 06.06.2021. – URL: <https://suspilne.media/136957-vperse-rozpoviv-pro-golodomor-v-ukraini-istoria-zurnalista-gareta-dzonsa-suspilne-videonovini/>

Вшанування пам'яті

134. Буняк В. У Національній бібліотеці імені Вернадського відкрили меморіальну дошку британському журналісту Гарету Джонсу / Валерія Буняк // Детектор медіа : вебсайт. – Дата публ.: 03.10.2023. – URL:

<https://detector.media/infospace/article/217617/2023-10-03-u-natsionalniy-bibliotetsi-imeni-vernadsckogo-vidkryly-memorialnu-doshku-brytanskomu-zhurnalistu-garetu-dzhonsu/>

135. Вулицю в Києві можуть назвати іменем журналіста, який розповів правду про Голодомор // Ін-т масової інформації : вебсайт. – Дата публ.: 09.12.2019. – URL: <https://imi.org.ua/news/vulytsyu-u-kyuevi-mozhut-nazvaty-imenem-zhurnalista-yakuj-rozpoviv-pravdu-pro-golodomor-i30805>

136. Вулицю Сім'ї Хохлових перейменовано на честь Гарета Джонса // Київська міська рада : офіц. вебсайт. – Дата публ.: 14.04.2023. – URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/vulytsyu-simyi-hohlovyh-pereyменовано-na-chest-gareta-dzhonsa>

137. Гарет Джонс, «Ціна правди»: у Києві назвали провулок на честь британського журналіста // Нове ук. кіно : вебсайт. – Дата публ.: 01.08.2020. – URL: <https://www.cinema.in.ua/haret-dzhons-provulok/>

138. Голос правди та взірець журналістської відваги: Гарет Джонс // Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського : офіц. вебсайт. – Дата публ.: 04.10.2023. – URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6283>

Про заходи, присвячені пам'яті Гарета Джонса: відкриття меморіальної дошки; церемонія нагородження лауреатів 2023 р. відзнакою «Медаль Гарета Джонса. Правда і честь»; круглий стіл «Гарет Джонс: постать журналіста у дослідженні історії Голодомору в Україні» у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек» (Київ, 3–5 жовтня 2023 р.).

139. Гарет Джонс: постать журналіста у дослідженні історії Голодомору в Україні // Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського : офіц. вебсайт. – Дата публ.: 02.10.2023. – URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6278>

Про відкриття меморіальної дошки Гарету Джонсу, нагородження лауреатів 2023 р. відзнакою «Медаль Гарета Джонса. Правда і честь» та круглий стіл «Гарет Джонс: постать журналіста у дослідженні історії Голодомору в Україні».

140. Катаєва М. Київський провулок носить ім'я британського журналіста, який розкрив світу правду про Голодомор / Марія Катаєва // Вечірній Київ : вебсайт. – 15.05.2021. – URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/52685>

141. Литвин А. У Києві відкрили меморіальну дошку Гарету Джонсу, що розповів світу про Голодомор / Анастасія Литвин // Читомо : вебсайт. – Дата публ.: 03.10.2023. – URL: <https://chytomo.com/u-kyievi-vidkryly-memorialnu-doshku-garetu-dzhonsu-shcho-rozpoviv-svitu-pro-holodomor/>

142. Стефанова Н. Одним з перших розповів про голодомор: у Києві відкрили меморіальну дошку на честь Гарета Джонса – сюжет / Нонна Стефанова, Микола Довгий // 5 канал : вебсайт. – Дата публ.: 03.10.2023. – URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/odnym-z-pershykh-rozpoviv-pro-holodomor-u-kyievi-vidkryly-memorialnu-doshku-na-chest-pro-gareta-dzhonsa-siuzhet-314755.html>

143. У Києві відкрили меморіальну дошку Гарету Джонсу, що розповів світу про Голодомор // Нац. спілка письменників України : вебсайт. – Дата публ.: 06.10.2023. – URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/odnym-z-pershykh-rozpoviv-pro-holodomor-u-kyievi-vidkryly-memorialnu-doshku-na-chest-pro-gareta-dzhonsa-siuzhet-314755.html><https://nspu.com.ua/novini/u-kiievi-vidkrili-memorialnu-doshku-garetu-dzhonsu-shho-rozpoviv-svitu-pro-golodomor/>

144. У Києві відкрили пам'ятну дошку британському журналісту Гарету Джонсу, який писав про Голодомор // Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України : вебсайт. – Дата публ.: 03.10.2023. – URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/3769411-u-kiievi-vidkrili-pamatnu-dosku-britanskomu-zurnalistu-garetu-dzhonsu-akij-pisav-pro-golodomor.html>

145. У Києві з'явиться провулок Гарета Джонса: нові назви отримали провулки, сквери, вулиці і площа // Київська міська державна адміністрація : офіц. портал Києва. – Дата публ.: 30.07.2020. – URL: https://kyivcity.gov.ua/news/u_kiyevi_zyavitsya_provulok_gareta_dzhonsa_novi_nazvi_otrimali_provulki_skveri_vulitsi_i_ploscha/

146. Leliw T. New Plaque Honors Wales' Gareth Jones / Tony Leliw // Kyiv Post: Ukraine's Global Voice. – Publ. date: 06.11.2022. – URL: <https://www.kyivpost.com/post/4945>

Про меморіальну дошку на честь Гарета Джонса в Уельсі.